

VAN SCHERM NAAR BOEK?

Nieuw leesonderwijsbeleid
in Zweden en Nederland

Harmen van Straaten

schrijft Prentenboek
van de Kinderboekenweek

OP DE COVER Jacques & Lise

blinken uit in opbouw
en kleurenpalet

8

0-6 jaar

DE KUNST VAN HET SAMENSPEL

Interview
Harmen van Straaten

VAN SCHERM NAAR BOEK?

Leesbeleid in Zweden
en Nederland

4

12-15 jaar

PAARSE VRIJDAG

Gender-
diversiteit
in verhalen

18

7

12-15 jaar

"Vrouw, leven, vrijheid!"

Boeken over
vrouwenstrijd

10

0-6 jaar

Kinderboekenweek

Muzikale prentenboeken

12

0-6 jaar

Blikveld

14

6-12 jaar

Lês in Frysk berneboek!

Friestalige kinderboeken

16

6-12 jaar

Blikveld

20

12-15 jaar

Blikveld

22

12-15 jaar

"Jongeren hebben houvast nodig"

Interview Lydia Rood

24

15+ jaar

Blikveld

26

Prikkels

Lezende leerkrachten

28

Dialect: geen taal maar praktijk

Interview

Kristel Doreleijers

30

Goed voor geest en lichaam

Interview Jim Jansen

32

Atelierbezoek

Jacques & Lise

34

Het vak:

De kinderboekendealer

Leesbevorderaars
over de praktijk

35

Column

Astrid Sy

36

Agenda & mededeling

Stichting Lezen

SANDWICH

Een bloeiende leescultuur op school ontstaat niet vanzelf. Ze vraagt om een leercultuur: een school waarin lezen door de hele organisatie heen leeft; niet als project van een enkele bevlogen leraar, maar als gedeelde verantwoordelijkheid.

Ik noem dat graag het sandwichmodel. De lezende leraar, die zelf leest en dat voorleest in de klas. De onderwijsassistent die interactief voorleest en zo, vaak in kleine groepjes, het plezier in verhalen aanwakkert. De leescoördinator, die verbindt: tussen leerkrachten, tussen onder-, midden- en bovenbouw, tussen school en bibliotheek. De schoolleider, die zelf leest en leesbevordering zichtbaar prioriteert; niet als bijzaak maar als kernonderdeel van onderwijskwaliteit.

De schoolbestuurder, die leesonderwijs op de bestuurstafel houdt en er middelen voor vrijmaakt. En het liefst ook nog een bibliothecaris, die de school met de wereld van boeken, verhalen en de openbare bibliotheek verbindt.

Al deze ingrediënten zijn nodig, en geen ervan is belangrijker dan het andere. Ontbreekt er een, dan valt de sandwich uiteen en is het broodje echt veel minder lekker: een gedreven leerkracht zonder steun van de schoolleiding loopt vast; een schoolbestuurder met mooie ambities zonder leerkrachten die het waarmaken, bereikt niets in de klas. Een rijke leesomgeving vraagt om die volledige combinatie, van klaslokaal tot bestuurskamer, gelijkwaardig naast elkaar.

Wat al die ingrediënten met elkaar verbindt, is een simpele maar veeleisende opdracht: hoge verwachtingen. Van leerlingen, maar ook van onszelf als onderwijsprofessionals. Lezen leren houdt niet op bij groep drie. En leren lezen – je blijven ontwikkelen als lezer en als leesbevorderaar – houdt evenmin op na de opleiding. Elk ingrediënt van de sandwich heeft daarom recht op, en behoefte aan, blijvende professionalisering: nascholing voor leraren, coaching voor onderwijsassistenten, netwerken en opleidingen voor leescoördinatoren, kennisdeling voor schoolleiders en bestuurders.

Alleen dan wordt het geen halfbakken tussendoortje, maar een echt goed belegde, stevige sandwich. Een doorgaande leescultuur om je vingers bij af te likken.

Hartelijke groet,
Tamar van Gelder

Wie leest
heeft
een goed
verhaal

“
**GEEN
INGREDIËNT IS
BELANGRIJKER
DAN HET
ANDERE**

LEZEN

Kwartaaltijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie, uitgave van Stichting Lezen.

Professionals en studenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie ontvangen Lezen gratis na aanmelding via lezen.nl.

Redactieadres
Stichting Lezen,
Nieuwe Prinsengracht 89
1018 VR Amsterdam
020-6230566
redactie@lezen.nl

Hoofredacteur
Tamar van Gelder

Eindredactie
Eva Gerrits
Annemarie Terhell

Redactie
Maarten Dassing
Eva Gerrits
Martijn Nicolaas
Mirjam Noorduijn
Annemarie Terhell
Barbara Wormgoor

**Medewerkers
aan dit nummer**
Rosa Sijders
Astrid Sy
Elisabeth Tijssen

Ontwerp & art direction
Hocus
(studiohocus.nl)

Uitgever
Stichting Lezen

Druk
Zalsman BV

Coverbeeld
© Jacques & Lise

Abonnementen
Abonnementenbeheer
adreswijziging, abonneren
of opzeggen tijdschrift
Lezen? Vul het formulier
in op lezen.nl

Voor overige vragen
Abonneeservice
Tijdschrift Lezen
0172 476085 (tijdens
kantooruren) of info@spabonneeservice.nl

© september 2026
Stichting Lezen

Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd door middel van enige methode of vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISSN 1570-9698.
De inhoud van Lezen is auteursrechtelijk beschermd. Eventuele rechthebbenden die wij niet hebben kunnen achterhalen, verzoeken wij contact op te nemen met de uitgever.

Projecten met dit icoon zijn mogelijk gemaakt door Stichting Lezen.

@stichtinglezen

lezen.nl

Lezen
STICHTING LEZEN

Stichting Lezen is de drijvende kracht achter de leesbevordering in Nederland. Zij genereert kennis over lezen en verbindt partijen die er samen voor zorgen dat kinderen en jongeren goede en gretige lezers worden en blijven.

Van scherm naar boek?

Sinds 2023 pleit de Zweedse overheid voor een hernieuwde focus op fysieke boeken en papier en pen in de klas, om de dalende leesvaardigheid van kinderen en jongeren een halt toe te roepen. Wat betekent dit terugdraaien van de digitalisering voor het onderwijs in de praktijk? Helpt dit de door de Zweedse overheid uitgeroepen leescrisis te bezweren? En moet Nederland Zweden volgen?

Tekst Mirjam Noorduijn **Illustraties** Rosa Snijders

Zweden staat bekend als een wereldwijde pionier in digitale innovatie. Ook in het onderwijs is jarenlang ingezet op het benutten van de kansen van digitalisering. Basis- en schoolleerlingen moesten leren programmeren. Boeken werden vervuld voor laptops en tablets. En vanaf 2019 werd zelfs in het kleuteronderwijs het gebruik van digitale middelen verplicht, om zo de allerjongsten voor te bereiden op een steeds digitalere samenleving. Maar de huidige Zweedse rechtse regering, die sinds 2022 aan de macht is, heeft een fundamentele koerswijziging ingezet vanuit het motto 'från skärm till

pärm' – vrij vertaald: 'van scherm naar boek'. Een tablet voor kinderen jonger dan twee jaar wordt ondertussen sterk ontraden. De digitale middelen zijn de kleuterklas weer uit. En smartphones mogen binnenkort ook niet meer op school van minister van Onderwijs Lotta Edholm. Daarnaast is bij wet vastgelegd dat alle scholen – ongeacht het niveau – een schoolbibliotheek moeten hebben met gediplomeerde en kundige bibliothecarissen, is er extra geld vrij gemaakt om de fysieke boekencollecties uit te breiden, en komen er specifieke leeslijsten.

Afnemende scores

Het beleid wordt gezien als een reactie op de verontrustende resultaten van de laatste internationale PISA-onderzoeken. De Zweedse scores voor leesvaardigheid nemen al jaren af. Inmiddels heeft een kwart van de Zweedse vijftienjarigen moeite met begrijpend lezen. 'Die achteruitgang begon in de loop van de jaren 2000,' zegt Åsa Hedemark, Senior Lecturer en Associate Professor in Bibliotheek- en Informatiewetenschappen aan de Universiteit van Uppsala. 'En niet alleen was er sprake van een algemene daling in leesprestaties, maar ook van een krimpend aandeel zeer vaardige lezers en een groeiend aandeel laag presterende lezers.'

Ondanks deze ontwikkelingen wil Hedemark niet direct over een leescrisis spreken, zoals de Zweedse regering doet. 'Er zijn absoluut redenen om de dalende leesprestaties serieus te nemen,' erkent ze, 'maar met de term "crisis" ben ik voorzichtig. Uit onderzoek blijkt dat crisisretoriek een krachtig politiek middel is. De huidige, vermeende leescrisis reduceert ingewikkelde maatschappelijke, sociale en educatieve kwesties tot één enkel probleem, dat dringend opgelost moet worden. Het roept ook een enigszins nostalgisch beeld op van een verleden waarin het leesonderwijs blijkbaar beter functioneerde.'

'Het is interessant op te merken dat de slogan "*från skärm till pärm*" een woordspeling is op de Zweedse uitdrukking "*från pärm till pärm*" wat "van kaft tot kaft" betekent en vooral aangeeft dat de politiek terug wil naar meer traditionele vormen van lezen en geletterdheid,' vervolgt ze. 'Het ingezette leesbeleid zie ik daarom als onderdeel

van een bredere conservatieve wending in het Zweedse onderwijs- en cultuurbeleid. Er is groeiende steun voor een terugkeer naar meer traditionele onderwijspraktijken, waarbij de nadruk op de cognitieve ontwikkeling van leerlingen ligt. Daartoe komt er naast de verplichte, bemenste schoolbibliotheek een nieuw curriculum, dat overigens nog steeds voorziet in lessen programmeren, met ook aandacht voor AI.'

De schuld van de digitale media?

Evengoed erkent Hedemark dat de manier waarop kinderen en jongeren hun tijd besteden, communiceren en informatie tot zich nemen, de afgelopen decennia enorm is veranderd – vooral door het gebruik van digitale media. En dat dit wel degelijk hun leesprestaties beïnvloedt. Maar ze blijft erbij dat het te kort door de bocht is om het dalende leesniveau direct te wijten aan het gebruik van digitale middelen thuis en in het onderwijs: 'Leesprestaties en onderwijskundige resultaten worden beïnvloed door een complex samenspel van maatschappelijke, technologische, educatieve en economische omstandigheden. Zoals de marktwerking, het docententekort, de salarisvoorwaarden en de toemerkende administratieve last voor leraren. We moeten die complexiteit in gedachten houden bij het bespreken van zowel de problemen als de oplossingen.'

Onderzoeksspecialist bij Stichting Lezen Niels Bakker, die promoveerde op het verschil tussen digitaal lezen en lezen van papier, ziet dat het publieke debat in Nederland over de achteruitgang in leesvaardigheid en begrijpend lezen van kinderen en jongeren niet heel anders verloopt dan in Zweden. 'De discussie over digitaal versus analoog onderwijs wordt veel scherper gevoerd dan voorheen,' zegt hij. 'Die wordt vooral belicht vanuit de schadelijke effecten die het zeer intense gebruik van digitale schermmedia door

“

De Zweedse politiek wil terug naar meer traditionele vormen van lezen en geletterdheid

– Åsa Hedemark

de jeugd met zich meebrengen. Denk aan cyberpesten, eenzaamheid en isolatie, verslavingsgedrag en, in de context van leren en lezen, gebrekkige concentratie en oppervlakkig begrip.'

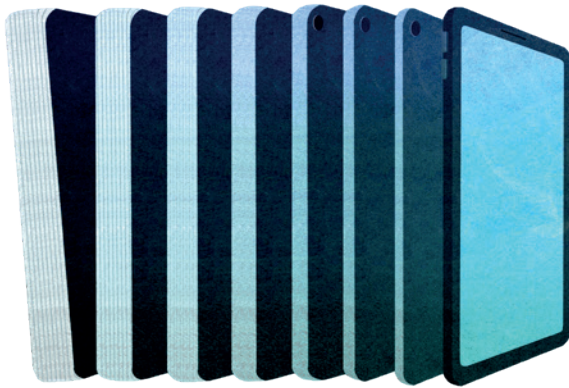
'Ook in Nederland worden de digitale media vaak aangewezen als grote boosdoener voor de achteruitgang in leesvaardigheid en begrijpend lezen die de PIRLS- en PISA-onderzoeken laten zien,' aldus Bakker. 'De toegenomen daling tijdens corona heeft hieraan verder bijgedragen: het gebruik van digitale media was in die periode immers nog intenser. Maar het Nederlandse leesonderwijs werkt ook niet mee: dat is heel methodegericht en leert leerlingen trucjes aan om teksten vooral strategisch te lezen. Die leeshouding is erg instrumenteel: leerlingen lezen teksten niet uit interesse en vanwege de inhoud, waardoor hun tekstbegrip oppervlakkig blijft. Dit heeft directe, nadelige gevolgen voor de leesvaardigheid.'

Lezen als sociaal en cultureel fenomeen

Hedemark wijst erop dat het dus moeilijk is om algemene uitspraken te doen over of de ene manier van lezen van nature effectiever is dan de andere. 'Lezen,' vindt zij, 'moet ook worden benaderd als een sociaal en cultureel fenomeen. Of mensen lezen, wat ze lezen en hoe ze lezen ervaren, wordt beïnvloed door tal van factoren: de sociale omgeving, de maatschappelijke status van lezen, welke vormen van lezen gewaardeerd worden... In mijn eigen onderzoek heb ik bijvoorbeeld ontdekt dat jonge mensen lezen heel verschillend waarderen, afhankelijk van of het verplicht op school gebeurt of in hun vrije tijd. Sommigen lezen veel buiten school, maar identificeren zichzelf toch niet als lezers. Dit suggereert dat lezen een veel complexer fenomeen is dan het onderwijs en de politiek soms aannemen. Er is een verscheidenheid in de dagelijkse leespraktijk die niet altijd terugkomt in ► 5

LEESONDERWIJS BELEID

.....
Analoog versus digitaal

de huidige beleidsdiscussies, waarin het vooral over meetbare resultaten en leesvaardigheid gaat.'

Bakker bevestigt dat het risico op de loer ligt dat het onderwijs, politici en beleidsmakers een kokervisie ontwikkelen waarin lezen gereduceerd wordt tot leesvaardigheid. Toch denkt hij niet dat de discussie over lezen en leesonderwijs in Nederland te eenzijdig wordt gevoerd: 'Hoewel ook bij Stichting Lezen de aandacht vaak uitgaat naar leesvaardigheid en meetbare uitkomsten, is er voldoende focus op het sociale en culturele aspect van lezen: tijdschrift *Lezen* is hier een uiting van, maar ook het integreren van thematisch leesonderwijs in de Bibliotheek op school, waarbij het lezen wordt georganiseerd rondom thema's die verschillende vakken met elkaar verbinden, zoals burgerschap en culturele en kunstzinnige vorming.'

Visie papier versus digitaal

En wat betreft de keuze tussen analoog of digitaal leren lezen? Daarover zegt Bakker: 'Veel leesonderzoekers in Nederland, onder wie ikzelf, hebben geen duidelijke pro of contra. Hoewel de evidentie neigt naar voordelen van papier, blijft er onderzoek verschijnen dat laat zien dat digitaal positieve effecten op het lezen kan hebben.

Zo bieden animaties in digitale prentenboeken steun bij het leren van nieuwe woorden, en een luisterversie in leesboeken bij het leren lezen. Vooral kinderen met taal- en leesproblemen hebben hier baat bij. Daarom hebben wij vanuit Stichting Lezen een visie ontwikkeld met adviezen voor docenten en andere leesbevorderaars over de voor- en nadelen van papieren en digitale leesmedia per doelgroep.'

Toch staat Bakker wel positief tegenover het van-scherm-naar boekbeleid van de Zweedse overheid. 'Nederland doet er wijs aan om Zweden te volgen,' zegt hij. 'En in zekere zin doen we dit al. Stichting Lezen heeft eerder dit jaar meegewerkt aan twee moties over het terugdringen van schermgebruik in het onderwijs. In de eerste motie wordt onder meer gepleit voor het lezen van papieren boeken vanwege de meerwaarde voor diep lezen en diepgaand tekstbegrip. De tweede motie stelt voor dat elke school in het funderend onderwijs verplicht moet beschikken over een schoolbibliotheek met een rijke boekencollectie en kundig personeel. Deze motie zou een basis kunnen vormen om dit bij wet te regelen, net als in Zweden. Het sluit ook mooi aan op de doelstellingen in het Beleidsplan 2025-2028 van Stichting Lezen, dat inzet op een mediatheek op elke school. De moties zijn ondertussen aangenomen.'

Het crisisnarratief blijft

Of de neerwaartse leesspiraal een halt kan worden toegevoerd met minder scherm en meer papier? Hedemark denkt dat de hernieuwde nadruk op fysieke boeken en handmatig schrijven niet per se betekent dat de zorgen over lezen zullen verdwijnen: 'Leescrises hebben de neiging in de loop der tijd van karakter te veranderen. Zo ging het er in eerdere leescrises bijvoorbeeld over of mensen wel de goede soort literatuur lezen. De focus kan verschuiven, maar het onderliggende crisisverhaal zal standhouden.' Bakker onderstreept dat laatste: 'De enige weg eruit is een ervaring van de leesvaardigheid. Dat acht ik evenwel onwaarschijnlijk – de trend van minder en oppervlakkig lezen zal blijven bestaan door het informatieaanbod op internet dat door AI alleen maar groeit. Maar ik wens dat ik ongelijk krijg, en dat aandacht voor diep lezen op school, door investeringen in bibliotheken met fysieke boekencollecties, leidt tot een cross-over naar buitenschoolse contexten. Dat hoeft niet te betekenen dat we digitaal uit onze levens bannen – liever niet, daarvoor zijn de voordelen toch te groot – maar wel dat het gebruik ervan meer in balans raakt.' ●

Åse Hedemark is Senior Lecturer en Associate Professor in Bibliotek- en Informatiewetenschap aan de Universiteit van Uppsala. Ze is wetenschappelijk leider geweest van drie grote onderzoeksprojecten over leesbeleid, de politiek van lezen en de culturele praktijk. Daarnaast was ze ook verantwoordelijk voor diverse samenwerkingsonderzoeken gericht op de leespraktijken van kinderen en jongeren, in samenwerking met regionale bibliotheken en de Zweedse Bibliotheekvereniging. In 2025 schreef ze met Linnéa Lindsköld *Den frivilliga läsaren. Läsningens politik i Sverige efter 1945* (Gidlunds), *De vrijwillige lezer: De politiek van lezen in Zweden na 1945*.

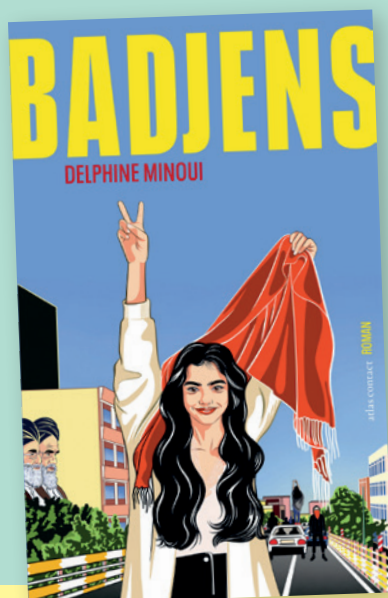
Niels Bakker is literatuurwetenschapper, met een specialisatie in empirische methodologie, en onderzoeksspecialist bij Stichting Lezen. Bakker is in maart 2024 gepromoveerd op het verschil tussen digitaal lezen en lezen van papier, en in hoeverre de digitale media het lezen van boeken hebben veranderd. Onder zijn leiding is recent een visie vanuit Stichting Lezen verschenen over de voor- en nadelen van papieren en digitale leesmedia, bedoeld voor het onderwijs en de Bibliotheek.

Meer lezen? In het document *Visie leesmedia* vinden leesbevorderaars aanbevelingen voor leesbevorderaars over papier en digitaal (voor) lezen. <https://bit.ly/4xxt1Xl>

“
**Nederland doet
er wijs aan Zweden
te volgen**

– Niels Bakker

“VROUW, LEVEN, VRIJHEID!”

Badjens
Delphine Minoui
Vertaling Ursula Teijink
Atlas Contact
€ 19,99

15+

LEZEN & VERDER LEZEN

Een blik op vrouwenstrijd

Tekst Mirjam Noorduijn

Ik ben vrij

Lale Gül
Prometheus
€ 22,95

15+

Aangrijpend vervolg op *Ik ga leven*, Lale Güls autobiografische debuutroman over hoe ze de islamitische cultuur de rug toekeerde en koos voor vrijheid. Wat heeft dit haar gebracht? Ze wordt bedreigd, is verstoten door haar familie en wordt geplaagd door gewetenswroeging. Is ze wel vrij? Die vraag levert een intense, persoonlijke zoektocht op.

De Frans-Iraanse schrijver Delphine Minoui schreef met *Badjens* een urgente roman vanuit het perspectief van een Iraanse zestienjarige, die moedig opstaat tegen het fundamentalistische regime en de dwingende patriarchale samenleving.

In 2022 gingen Iraanse vrouwen massaal de straat op uit protest tegen de moord op Mahsa Amini, die door de zedenpolitie was doodgeslagen omdat ze haar hoofddoek verkeerd droeg. Een van hen was Nika Shakarami (16), die vanuit de menigte op een container klom, haar hoofddoek afdeed en in brand stak. Die verzetsdaad bekocht ze met haar leven.

Dit moment is het dramatische vertrekpunt van *Badjens*. Zahra, zoals Minoui's protagonist heet, staat klaar: een vonkje, en je hoofddoek gaat op in rook, denkt ze. Terwijl ze haar aansteker pakt en de mensen-massa haar toeschreeuwt: 'Toe dan, meisje!' blikt ze terug op haar leven. Een leven dat begon 'als een vergissing', want meisjes tellen niet mee, vinden de mannen in haar familie. 'Badjens' noemt haar moeder haar daarom, wat 'verkeerde geslacht' betekent.

Wat volgt is een vurige monoloog. Het noodlot voorvoelend vertelt *Badjens* in voortrazende, ritmische staccato zinnen die soms poëzie suggereren, hoe ze is opgegroeid tussen gehoorzaamheid en verzet, tussen onzichtbaarheid en vrijheidsdrang, tussen haar vader die het betreurt dat ze geen zoon is en haar moeder, 'stilzwijgende handlangster van haar emancipatie'. 'Ik heb geleerd me in tweeën te splitsen om te bestaan,' zegt ze. 'Ik ben "ik". Ik en "jij". Zahra en *Badjens* ineen.'

Zo ontstaat een ontluisterend beeld van een schizofrene maatschappij waarin mannen onder het mom van het geloof de norm zijn en seksueel geweld wordt toegedekt met de hidjab, terwijl de vrouwen die ze moeten dragen hun dromen achter gesloten deuren leven. Maar zo verandert er niets. *Badjens* beseft: 'Om niet te sterven moet je de stilte vermoorden.' Dus klikt ze de aansteker aan. Plots vliegt de stof in brand. En ze schreeuwt: 'Vrouw, leven, vrijheid!'

Badjens geeft een stem aan alle ongehoorde vrouwen. Het boek is terecht genomineerd voor Beste Boek voor Jongeren.

Meisje, vrouw, anders

Bernardine Evaristo
Vertaling Lette Vos
De Geus, € 20,-

15+

Twaalf verhalen van twaalf zwarte, veelal lesbische Britse vrouwen door de tijd heen, komen op meesterlijke wijze samen in hun strijd tegen onderdrukking en racisme. Met de in vrije versvorm geschreven roman zonder hoofdstukken en punten won de Britse Bernardine Evaristo (1959) als eerste zwarte vrouw de prestigieuze Booker Prize (2019).

Boeket voor een onbekende

Annett Gröschner
Vertaling Ralph Aarnout
Cossee, € 24,99

15+

Prachtig portret van een in voormalig Oost-Duitsland geboren vrouw (1913) die twee wereldoorlogen, twee revoluties en twee dictaturen overleeft, ondanks verlies van twee van haar kinderen. Hanna Krauses strijd is die van de gewone, hardwerkende vrouw die in donkere tijden haar gezin en de maatschappij draaiende houdt.

Properzia

Jean-Claude van Rijckeghem
Querido
€ 19,99

12+

Eind vijftiende eeuw: Properzia ontvlucht het klooster en reist met een jonge kunstenaar naar Rome, want ze wil beeldhouwer worden. Ze kruist het pad van huurlingen, kardinalen, pausen en zelfs van Michelangelo. Moedig hakt ze zich een weg door het mannenbolwerk. Het met een Zilveren Griffel bekroonde avontuur is gebaseerd op historische feiten.

De kunst van het samenspel

'Spot aan!' Het thema van deze Kinderboekenweek is mooi van toepassing op Harmen van Straaten, die in dit jubileumjaar – hij is veertig jaar schrijver-illustrator – het Prentenboek van de Kinderboekenweek mocht maken. *Herrie in de tent* is een muzikaal, kleurrijk dierenverhaal voor kinderen, over de kunst van het luisteren en musiceren, met of zonder instrumenten.

Een goed boek ontstaat in een vloeiende beweging

‘Ik wilde een boek maken over dieren die in een gezamenlijk proces belanden, ruzie krijgen en uiteindelijk samen tot iets komen,’ aldus Harmen van Straaten over het ontstaan en de inhoud van het Prentenboek van de Kinderboekenweek. *‘Herrie in de tent* begint met een nijlpaard dat muziek maakt, met een schuiftrumpet. Neushoorn vraagt of hij mag meedoen met zijn grote trommel en steeds meer dieren met instrumenten sluiten zich aan. Ze willen gaan optreden in de muzikentent, maar eigenlijk kunnen ze er allemaal niks van. In de kakofonie die ze produceren, verstaan ze elkaar niet en daar komt zo’n ruzie van, dat uiteindelijk de instrumenten sneuvelen. Toch willen ze nog steeds optreden, maar dan moet er wel een plan komen. En ze vinden een oplossing.’

Wat maakt het een echte Harmen van Straaten?

‘Het is heel kleurrijk, de tekst rijmt – je zou hem bij wijze van spreken kunnen zingen – en er zit veel humor en taalspel in. Het verhaal stimuleert interactiviteit tijdens het voorlezen: kinderen kunnen meedoen door bijvoorbeeld zelf de rijmwoorden in te vullen. Het is echt een boek om met elkaar, in de klas en met (groot)ouders, te lezen en samen veel plezier aan te beleven. Er zit natuurlijk ook een boodschap in: dat je het met elkaar moet doen en naar elkaar moet luisteren. Als je samen muziek wil maken, moet je ook anderen de kans geven een stukje te spelen. Ik vind het belangrijk dat er uit mijn boeken respect voor elkaar spreekt. Samen spelen, samen delen; niet ieder voor zich. Bovendien laat het boek zien dat je met je eigen fantasie muziek kunt maken, zonder instrumenten. Kinderen kunnen er op allerlei manieren mee uit de voeten: op de tafel trommelen, zelf geluiden maken. [Lacht:] Dat is leuk voor de Kinderboekenweek, ik zie het zo voor me.’

Hoe was het om het Prentenboek van de Kinderboekenweek te maken?

‘Het was een grote verrassing. Ik heb in 2013 al eens het Kinderboekenweek-geschenk geschreven [*Je bent super... Jan!*, red.]. Dan sta je er niet bij stil dat je ook nog voor het Prentenboek wordt gevraagd. Ik vond het hartstikke eervol, heel leuk om te doen. Ik had een jaar, dus ruim de tijd iets te bedenken. Het was uiteindelijk nog een hele uitdaging om tot 24 pagina’s te komen. Veel schrijven is makkelijker dan weinig, maar de aandacht van kleuters verslapt natuurlijk bij een overkill aan taalgrapjes. De “gekilde darlings” bewaar ik wel voor een ander boek. En als ik eenmaal de tekeningen heb gemaakt, gaat er vaak nog meer tekst uit. Het blijft een proces van schrappen en verfijnen, rekening houdend met de doelgroep: wat omzeil je, wat niet? De meeste vierjarigen weten niet wat een componist is en de instrumenten die ik koos, zijn voor hen herkenbaar: blokfluit, triangel, grote souzafoon...’

Inspireren kinderen je nog, na zoveel jaar?

‘Ik kom nog steeds veel op scholen en zie waar kinderen enthousiast van worden, dat blijft fris. Het plezier haal ik ook uit mezelf: ik heb geleerd dat een goed boek in een vloeiende beweging ontstaat. Als het schrijven veel moeite kost, wordt het geen goed verhaal en kun je beter stoppen. Er is dus niks van mij verschenen waar ik spijt van heb. De ene keer is het succes groter dan de andere, maar ik maak vooral boeken omdat ik dat leuk vind. Ooit, na mijn studie rechten, werkte ik op een

juridisch kantoor, maar dat wereldje, het gedoe met collega’s, vond ik een verschrikking. Ik tekende altijd al met plezier en ging dat in opdracht eraan doen. Uiteindelijk kon ik ervan leven en mijn juristenbaan ervoor inruilen. Dan komt er een ander soort druk op je werkzaamheden te liggen, moet je tempo maken, maar als je jong bent, lukt dat makkelijk.’

Waarop ben je het meest trots?

‘Het meest tevreden ben ik met dat besluit om mijn eigen weg te volgen. Dat ik dicht bij mezelf ben gebleven, me weinig heb aangetrokken van wat men daarvan vond. En ik heb het geluk gehad dat ik onafhankelijk heb kunnen blijven, geen concessies aan mezelf heb hoeven doen. Als je kunt kiezen wat echt bij je past, wordt het resultaat van wat je doet over het algemeen ook goed.’ ●

Harmen van Straaten (Arnhem, 1958) illustreerde meer dan veertig boeken en schreef er zelf zo’n vijftig, voor alle leeftijden. Zijn werk wordt wereldwijd vertaald en kreeg internationale erkenning, waaronder een Gouden Boek voor *Hé, wie zit er op de wc* (2015), en een Gouden Appel voor *Een opa om nooit te vergeten* (geschreven door Bette Westera, 2001).
harmenvanstraaten.nl

Tijdens de Kinderboekenweek, die duurt van 30 september tot en met 11 oktober, is *Herrie in de tent* als Prentenboek van de Kinderboekenweek te koop voor slechts € 7,99 in de (online) boekhandel.
kinderboekenweek.nl

KINDERBOEKEN WEEK

Muzikale
prentenboeken

Het swingt, het klinkt, het is een boek!

Met het thema 'Spot aan!' kun je deze Kinderboekenweek wegdromen bij een wereld vol podiumkunsten en daverend applaus. Dat kan met theater, acrobatiek, maar ook heel goed met muziek. Deze muzikale prentenboeken kietelen kleuters wakker.

Taal en muziek liggen dicht bij elkaar. Allebei hebben ze ritme en kunnen ze sterke emoties of sferen oproepen. Tijdens liedjes zingen of beluisteren, leer je als kind nieuwe woorden en zinnen, en helpt de melodie om tekst te onthouden. Maar bovenal geeft muziek rust, troost of is het juist een uitlaatklep voor energie.

De eigenzinnige hoofdpersoon uit *Hanna en de viool* heeft dat laatste prima begrepen. Als ze een blaadje in het gras vindt en vervolgens een takje, denkt ze: hé, dat is een viool. Ze begint te spelen en de hele wereld luistert. Vogels, insecten en bloemen dansen allemaal mee op Hanna's droommuziek. Als de ratten-vanger van Hamelen paradeert ze over het gazon en brengt ze de wereld in vervoering. 'We gaan eten!' roept haar moeder plotseling. Tot haar verbazing hebben Hanna's ouders helemaal niets gehoord. Geen punt, ze geeft na het eten wel een privéconcert. Een lief verhaal van de Japanse prentenboekmaker Satoshi Kitamura, wiens werk altijd uitblinkt in helderheid en een geraffineerde gelaagdheid. Draai er mooie vioolmuziek bij, de verbeelding doet de rest.

Didgeridoo en kalimba

Als je muziek gaat maken, is het handig om instrumenten bij naam te kennen. In *Klinkt goed!* ontdek je er vijftig (of eigenlijk 52, als je

goed telt). Van harp, ukelele en hoorn tot minder bekende instrumenten als didgeridoo, lure en kalimba. Ole Könnecke maakte grappig tekstjes en swingende tekeningen van musicerende dieren in zijn zo kenmerkende cartooneske stijl. Zoon Hans componeerde overal een stukje muziek bij, dat je via de bijbehorende QR-code kunt beluisteren. Elk instrument vertolkt een prettig in het gehoor liggende compositie, waarin de klank en het bereik goed tot hun recht komen.

Zeven draken

Klassieke kinderliedjes zijn fijn om te zingen, maar soms is de tekst een beetje onbegrijpelijk of stoffig. Hans en Monique Hagen bedachten daar iets op. Voor *Zin in zee* kozen ze 22 bekende melodieën en schreven daar een nieuwe tekst bij. Thé Tjong-Khing zorgde voor vrolijke omlijsting. 'Twee violen en een trommel en een fluit' zing je als 'Zeven draken / en een monster in het bad / en ze plonzen en ze spetteren / de hele boel wordt nat.' Het is een slim idee, want elke voorlezer of leerkracht kent die melodie en kan het gelijk zingen. En zo niet, dan draai je de online playlist, waarin Dafne Holtkamp met heldere stem voorzingt. Heb je het onder de knie, dan is het ook heel leuk om het oorspronkelijke liedje te leren. Dat kan, want alle teksten staan achterin.

Tekst

Annemarie Terhell

Illustraties

Marieke van Ditshuizen, uit *Zing zing zing de wereld rond* (Querido)

Vrolijkheid en melancholie

Wat ingewikkelder zijn de liedjes in *Met mijn neus in de wind*, het tweede prentenboek van Boudewijn de Groot en Jaco van der Steen met sprankelende tekeningen van Mark Janssen. De liedjes barsten van optimisme, nonsens, somberheid en melancholie, precies zoals je van dit duo gewend bent. Steeds voert een gemoedstoestand de boventoon. Muis is bang in het donker, bok kan alleen maar klagen, egel is de weg kwijt, en Gijs Gans heeft heimwee. Gelukkig zijn er ook blijde nummers die je luidkeels kunt meegalmen, als tegenwicht voor het getob, zoals 'Blij', 'Ik heb geen zin' en 'Een andere keer'. Heel mooi is het duet dat De Groot met de negenjarige Feline zingt. Bij het lied 'Een andere keer', waarin niets gaat zoals je zou willen, kruipt ineens de stem van Dieuwertje Blok in je oor – een kippenvelmoment.

Mandarijnen uit Turkije

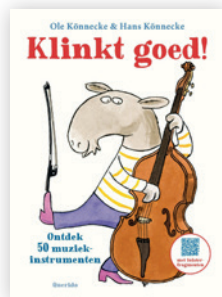
Voluit swingen kan met *Zing zing zing de wereld rond*, een project van illustrator Marieke van Ditshuizen. Zij verzamelde liedjes over trollen, spinnen, krokodillen en kamelen van over de hele wereld. Het zijn heerlijke meezingers, die je in hun oorspronkelijke taal niet begrijpt, maar die allemaal lekker klinken. Jef Aerts schreef overal een kort verhaal bij, waarin hij de betekenis aanstipt. Voor het lied van de mandarijnen neemt hij je mee naar een Turks marktplein; in het Nieuw-Zeelands 'Epo i tai tai' danst een stier met zijn billen de boeken van de planken. Een supermooi boek met uiteraard ook een playlist. Heel handig: er zit ook een instrumentale track bij voor als je ze wilt uitvoeren.

In de orkestbak

Prentenboeken kunnen ook een laagdrempelige kennismaking zijn met klassieke muziek. Er zijn allerlei series waarin je met drukknopjes riedeltjes van Vivaldi, Mozart of Brahms kunt afspelen. Leuk om te doen, maar het geluid blijft toch wat blikkerig. *De mooiste verhalen uit de klassieke muziek* van uitgeverij Gottmer maakt gebruik van online muziek. Dat is iets meer gedoe, maar dan sta je ook midden in de orkestbak. De wereldberoemde muziek van *Doornroosje*, *Het Zwanenmeer*, *De Notenkraker*, *Peter en de Wolf* en *Het Carnaval der Dieren* is voorzien van tekeningen van acht verschillende illustratoren. Het is een klassieker waar je met een gerust hart in kunt investeren: dit boek blijft.

Plankenkoorts

Klaar voor een optreden, maar heeft er nog iemand plankenkoorts? Dan biedt *De IJscodil*

Hanna en de viool
Satoshi Kitamura,
vertaling Loes
Randazzo
C. De Vries-Brouwers,
€ 16,99 (4+)

Klinkt goed!
Ole Könnecke &
Hans Könnecke
(muziek)
Querido, € 23,50 (4+)*

Zin in zee
Hans en Monique Hagen
& Thé Tjong-Khing (ill.)
Querido, € 19,99 (4+)*

Met mijn neus in de wind
Boudewijn de Groot,
Jaco van der Steen
& Mark Janssen (ill.)
Lemniscaat, € 18,99 (6+)*

Zing zing zing de wereld rond
Marieke van Ditshuizen
en Jef Aerts (tekst)
Querido, € 18,99 (4+)*

Boeken met een *
maken gebruik van
een online playlist.

De mooiste verhalen uit de klassieke muziek
met tekeningen van
Charlotte Dematons,
Thé Tjong-Khing,
Sieb Posthuma,
Martijn van der Linden
en anderen
Gottmer, € 27,99 (5+)*

De IJscodil
Mariesa Dulak
& Rebecca Cob (ill.)
vertaling Bette Westera
Querido, € 16,99 (4+)

van Mariesa Dulak en tekeningen van Rebecca Cob uitkomst. Elvis de krokodil groeit op in een circus en wil zielsgraag aan de trapeze. Maar directeur en pinguïn Dick heeft duidelijke regels: geen schubben en stekels in de piste. Elvis traint in het geheim, ontpopt zich tot acrobatische ijsverkoper en wordt een sensatie. Zijn moeder wist altijd al dat hij het in zich had: 'want schubben zijn geweldig, net als steeltjes en vinnen. Jouw zachtheid, lieve schat, zit niet vanbuiten maar vanbinnen. Die twinkelt in jouw binnenste als sterren in de nacht. Dick weet dat niet, die ziet alleen maar schubben of een vacht.' Met die woorden, in een soepele vertaling van Bette Westera, krijg je alle onzekere kleuters het podium op. ●

“
**De hele wereld
danst mee
op Hanna's
droom-
muziek**

PRET voor dreumesen

Alles beweegt en draait in **De wielen van de bus**. Het is gebaseerd op het bekende peuterliedje en heeft bewegende wissers, op en neer wippende mensen en een stadsparcours waar je de bus zelf doorheen kunt bewegen. Er is ook een graafmachine-editie (Rebecca Colby & Lydia Nichols (ill.). Quokka, 1+).

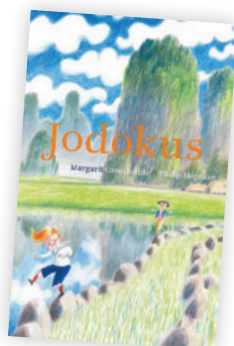
Ook het draai- en speelboek **Voertuigen** is geënt op de fascinatie voor draaiende wielen. De trein doet van 'tsjoek', het fietswiel heeft spaken, de tractor laat een modderig spoor achter. Een leuk boekje dat soepel beweegt (Johnny Barr & Matt Drew (ill.). Ploegsma, 1+).

De zee kun je uitklappen en om je heen zetten, zodat je zelf een eilandje wordt. Aan de ene kant zie je de wereld boven water, aan de andere kant ga je kopje-onder in een kleurrijke zee vol vissen en andere zeedieren. Achter de flapjes zitten allerlei verrassingen (Pablo Luebert. Querido, 2+).

Brandende billen door Plaaggraag

Jodokus.
Margarit Groothedde & Philip Hopman (ill.)
Philip Hopman
€ 19,99 (5+)

Jodokus van Margarit Groothedde met tekeningen van Philip Hopman heeft een bijzondere achtergrond. De schrijfster is volledig verlamd en communiceert door met haar ogen te knippen. Philip Hopman verzorgde de illustraties en gaf het prentenboek uit in eigen beheer.

'De totstandkoming van *Jodokus* was een ongelooflijke huzarenklus,' vertelt Hopman. 'Margarit Groothedde studeerde Nederlands, maar kreeg op haar drieëntwintigste een ongeluk waarbij ze volledig verlamd raakte. Haar begeleider en braincoach Eugenie van Ruitenbeek ontdekte dat ze met haar kan communiceren via oogcontact. Als zij vraagt: is het een klinker of een medeklinker, dan knippert Margarit met haar ogen 'ja' of 'nee'. Zo komt alles woord voor woord tot stand.'

Potloden

Hopman kwam met Groothedde in contact via e-mail. 'Ze wilde een

kinderboek schrijven en vroeg of ik dat wilde illustreren. Na twintig boeken *Boer Boris* verlangde ik naar iets anders en ik besloot erop in te gaan. Het verhaal kwam naar mij toe in kleine flarden. Ik had nog een doos potloden die ik nooit gebruikte en begon daarmee te schetsen. Dat werkte. Steeds maakte ik er een tekening bij en daarna schreef Margarit verder.'

Goudgele vlammen

Hopman overtrof zichzelf in de potloodtekeningen van *Jodokus*: sfeervolle stads- en dorpsgezichten, fleurige tempels en een overmoedige draak die goudgele vlammen spuugt. 'Daan Remmerts de Vries heeft de tekst uitgebreid met kersjes en chocolaatjes op de taart. De kwinkslagen en grapjes komen uit zijn koker. Maar het verhaal over hoe Jodokus en Saartje in China terechtkomen en daar met de draak Plaaggraag te maken krijgen, is helemaal van Margarit. Ze is een heel krachtige vrouw en houdt enorm van verhalen.'

Lezen in tien talen

Op de website van SAYL Books zijn gratis voorleesfilmpjes te vinden in tien verschillende talen. De verhalen worden voorgelezen door een voice-over, de tekeningen zijn licht geanimeerd. Het idee achter SAYL Books is dat kinderen het verhaal in verschillende talen kunnen lezen, zowel thuis als op school, zo vaak ze maar willen. De verhalen stimuleren tot zelf nadenken, tot samen lezen en erover praten. SAYL Books werkt veelal met het open source materiaal van het Zuid-Afrikaanse Book Dash. Onder de initiatiefnemers zijn onderzoeker Adriana Bus, Kees Broekhof van Sardes en Christiaan Coenraads van Het Woeste Woud.

saylbooks.com

Kleine slak ruikt

Dit is Slak van Lotte Meeuwissen is een opvallend kartonboekje met geuren en voellijntjes, dat speciaal is ontwikkeld voor kinderen met een visuele beperking. Kleine Slak zoekt de weg naar huis en gaat haar neus achterna. Ze kruipt langs deurtjes in allerlei vormen. Overall ruikt het verrassend anders, maar uiteindelijk vindt ze een deurtje dat ruikt naar thuis. *Dit is slak* won dit jaar de pioniersprijs van Renew the Book en een eervolle vermelding voor de bijzondere bijdrage aan toegankelijk lezen. 'Het laat goed zien waar vernieuwing in het boekenvak ook over kan gaan: aandacht, nabijheid en het serieus nemen van lezers voor wie boeken niet vanzelfsprekend toegankelijk zijn,' aldus de jury van deze prijs voor innovaties binnen het Nederlandse boekenvak.

Dit is Slak, Lotte Meeuwissen
Gottmer, € 19,99 (3+)

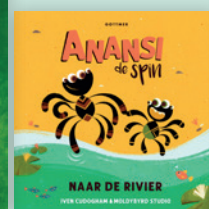

De tentoonstelling is te zien van 5 september tot en met 1 november 2026.
wgkunst.nl

Tijdens de Kinderboekenweek brengt WG Kunst in Amsterdam elk jaar een expositie rondom een illustrator. Dit jaar viel de keus op Charlotte Dematons, die de ruimte zal vullen met origineel werk, muurschilderingen en een theatertribune. 'Kijk maar eens goed!' daagt kinderen uit om te lezen, te kijken en

zelf het verhaal te ontdekken. Met behulp van een sjabloon kunnen zij een portret van zichzelf maken en dit op een van de stoelen op de theatertribune plakken. Zo maken zij zelf deel uit van de presentatie. WG Kunst ontvangt schoolklassen, maar is in het weekend geopend voor het publiek.

WINNAARS van de LEESPLUIM

JUNI

Kiki & ik is het verhaal van een meisje en haar paard. Ze zijn dol op elkaar en beleven veel avonturen, tot het meisje een vriendje krijgt en het paard zich eenzaam voelt. Een prachtig boek vol openingen voor verwondering en gesprek, schrijft de jury van de Leespluim. Voor de schitterende prenten ontving Leo Timmers dit jaar een Zilveren Penseel (Querido, 5+).

JULI

Hoe fantasie kan helpen om angst te overwinnen, laat Iven Cudogham zien in **Anansi de spin: naar de rivier**. Anansi en Kofi willen op bezoek bij schildpad aan de overkant van de rivier, maar Kofi durft niet. Anansi bedenkt een list: ze kunnen dansen. Een toegankelijke kennismaking met de slimme held uit West-Afrika en het Caribisch gebied (Gottmer, 2+).

AUGUSTUS

Jezelf kunnen zijn, daarover gaat het in **Aapvarken** van Huw Aaron. Mollie woont tussen de apen en voelt zich daar helemaal thuis. Maar dan moet ze plotseling drie proeven afleggen: bananen eten, apentaal spreken en slingeren. Mollie blinkt niet bepaald uit in apengedrag en dreigt ontmaskerd te worden (vertaling Yorick Goldewijk. Ploegsma, 5+).

TAAL VARIATIE

Friestalige
kinderboeken

Lês in Frysk berneboek!

Er is in Friesland steeds meer vraag naar Friestalige kinderboeken. Gezien de kleine markt is het echter moeilijk om die wens te vervullen. Welke titels zijn wél beschikbaar?

Op het eerste gezicht lijken kinderen genoeg keus te hebben. De boekhandel van Afûk in Leeuwarden, die uitsluitend Friestalige boeken en boeken over Friesland verkoopt, heeft kasten vol *berneboeken*. Van vertalingen van klassiekers als *Pippi Langkous* tot oorspronkelijk werk, zoals *Ate en de seeheks* van Elbrich Vreeling. Iedere ouder moet toch iets geschikts kunnen vinden? Maar schijn bedriegt. 'Wij merken een sterke behoefte aan méér,' vertelt Ernst Bruinsma. 'Al een paar jaar stijgt de

verkoop van kinder- en jeugdboeken. We leggen steeds sneller en steeds meer herdrukken op. Ook vanuit middelbare scholen komt meer vraag, bijvoorbeeld naar Friestalige YA, dat nauwelijks bestaat. Maar we kunnen niet zomaar nieuwe titels uit de grond kloppen.'

Bruinsma leidt de commerciële tak van Afûk, het instituut dat al sinds 1928 de Friese taal promoot en beschermt. Die bestaat naast de boekhandel uit een uitgeverij, die elk jaar zo'n 35 titels (inclusief herdrukken) publiceert in ieder denkbaar genre. Van proza en

poëzie voor volwassenen tot allerlei non-fictie – en een steeds groter percentage kinder- en jeugdboeken.

Verplicht Fries op school

Aanleiding voor de sterk gestegen belangstelling is het taalbeleid van de provincie. Basis- en middelbare scholen waren al sinds 1981 verplicht Fries te onderwijzen. Maar de provincie ging er lankmoedig mee om. Als een school geen Friestalige leerlingen had, kreeg die een uitzondering. Als er een themawEEK over de taal werd georganiseerd, was het ook goed. Daaraan is nu een eind gekomen.

In het Taalplan 2030 is vastgelegd dat in dat jaar alle scholen aan de verplichting moeten voldoen. Veel scholen zijn daarom dit schooljaar gestart met lessen Fries. Dat is niet toevallig: dit jaar zijn ook de nieuwe kerndoelen ingegaan. Dankzij de educatieve tak van Afûk zijn er lessen, methodes en projecten voor ieder kind van de voor-schoolse leeftijd tot en met het mbo. Het is wenselijk dat er óók een ruim aanbod van Friestalige boeken is. Ook om leerlingen die de taal thuis niet spreken het vertrouwen te geven dat ze taalvaardig genoeg zijn. 'Dat is het mooie van een leesbevorderingsproject als LêsNo [zie kader, red.]. Dat is vaak de eerste keer dat kinderen zelfstandig

Tekst
Maarten
Dessing
Illustraties
Berber van
den Brink

Onze rijke cultuur zit in ons DNA

dingen. Leeuwarden heeft sinds kort ook een eigen Schrijversvakschool.’

De bekendste kinderboekenauteur in het fonds is zonder twijfel Lida Dijkstra. De Gouden Griffel-winnares debuteerde ooit in het Fries en heeft daarna ook daarin een oeuvre opgebouwd. Een recente titel is *De letterfretter*, waarin ze in 47 gedichten steeds een specifieke klank uit het Fries belicht. ‘Net zo’n groot talent is Mirjam van Houten. Onbegrijpelijk dat zij nog niet door een Nederlandse uitgever is opgepikt. Daarom brengen wij haar prentenboek *Anton yn it museum* zelf in vertaling.’ De boeken hebben inhoudelijk geen specifiek Fries karakter. Kwaliteit staat bij Afûk voorop. ‘Maar onze rijke cultuur zit in ons dna. We gaan Friese onderwerpen dus niet uit de weg. En het is commercieel handig. De jeugdthriller *De rôf fan de Fryske mummy* van Jorrit de Klerk wordt óók gekocht omdat iedereen hier de mummies van Wiuwert kent.’

Een uitzondering zijn de tweetalige uitgaven die Afûk met uitgeverij Rubinstein maakt. Deze Gouden Boekjes gaan over Fries erfgoed, zoals het Eisinga Planetarium in Franeker. ‘Dat is voor ons interessant omdat we daarmee de Friese taal in boekhandels in heel Nederland krijgen.’

Idioom aanleren

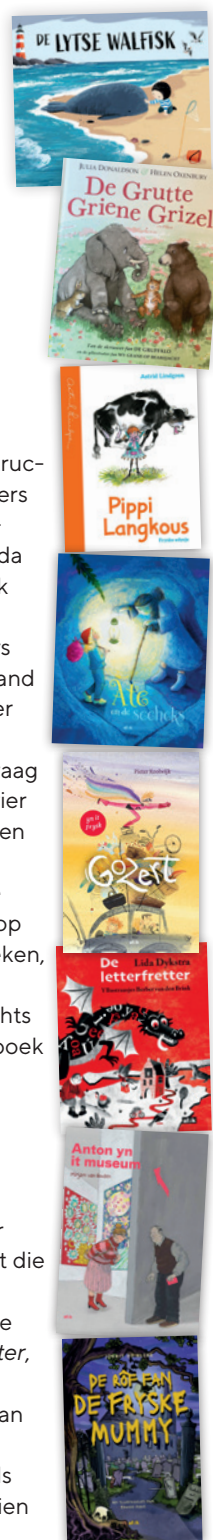
Wel let Afûk er meer dan Nederlandse uitgeverijen op hoe de taal aansluit bij de leesvaardigheid, denkt Bruinsma.

‘Daarom is Young Adult in het Fries lastig. De onderwerpen mogen dan ingewikkelder worden, de zinsconstructies kunnen dat niet omdat het anders te moeilijk wordt voor een veertienjarige. Ik ben blij dat iemand als Tialda Hoogeveen het probeert. Haar boek komt eind dit jaar uit.’

Anderzijds willen sommige schrijvers kinderen juist idioom aanleren. Iemand als Lida Dijkstra stopt bewust minder courante woorden in de tekst. ‘We hebben mooie discussies over de vraag hoever je daarin kunt gaan. Kun je vier woorden die een kind moet opzoeken op één pagina zetten?’

Voor vertalingen blijft weinig ruimte over. Dit fondsonderdeel is gericht op internationaal bekende prentenboeken, bijvoorbeeld *Wy geane hjoed op Baerejacht* en *De lytse walfisk*. Slechts spaarzaam vertaalt Afûk een jeugdboek – zoals recent *Gozert* van Pieter Koolwijk, toen er subsidie was om tegelijk zijn Kinderboekenweekgeschenk in vertaling te brengen.

‘Scholen vragen vaak naar Friese vertalingen van bekende titels. Voor prentenboeken heeft dat zin, omdat die worden voorgelezen. Maar jeugdboeken verkopen slecht. Een andere uitgeverij begon ooit aan *Harry Potter*, maar deed alleen deel één toen de verkoop tegenviel. Onze vertaling van *Lampje* liep met achthonderd verkochte exemplaren ook niet zoals verwacht. Zulke boeken zijn misschien al té bekend in het Nederlands.’ ●

een Friestalig boek lezen. Het valt altijd mee. Soms komen ze een woord tegen dat ze niet kennen. Door hardop te lezen begrijpen ze het vaak toch.’ Maar hoe doe je dat: meer boeken publiceren? De Friestalige markt is klein. Met alle varianten van het Fries bij elkaar opgeteld kom je niet aan een half miljoen sprekers. De gemiddelde oplage van vijfhonderd tot duizend exemplaren is dan nog best veel. In het geval van een bestseller is de verkoop echter niet veel hoger. Het kleine team – drie mensen, goed voor 1,5 fte – moet voorzichtig opereren om rendabel te blijven.

Andere uitgeverijen zijn er nauwelijks. Afûk heeft naar eigen zeggen een marktaandeel van tachtig procent. Ter illustratie: van de 35 Friestalige jeugdboeken die in 2025 zijn verschenen (inclusief herdrukken), waren er twintig van Afûk. De andere zijn gepubliceerd door kleine uitgeverijen of uitgegeven in eigen beheer.

Fries schrijftalent

Wat is wél beschikbaar? Afûk besteedt de beperkte energie zoveel mogelijk aan eigen talenten. ‘Die zijn hier zeker,’ zegt Bruinsma. ‘Er wordt veel geschreven. Als Boeken fan Fryslân, de promotieorganisatie voor de Friese literatuur, een wedstrijd uitschrijft, zijn er veel inzenden.

Leesbevordering in Friesland

Afûk voert met steun van Stichting Lezen twee leesbevorderingsprojecten uit. *Peuters en kleuters* krijgen tijdens de Friese Voorleesdagen een boekje. Dat ging altijd over Tomke, vanaf dit jaar is hij vervangen door Tys en Teske. *Jongeren in de*

onderbouw van het voortgezet onderwijs doen elk jaar het LêsNo-project rond een leesboek. In 2025 was dat *Maten, foar altyd* van Thys Wadman. Het laatste Tomke-boekje kende een oplage van 35.500 exemplaren, aan LêsNo deden 4.892 leerlingen op

36 scholen mee. Daarnaast heeft Boeken fan Fryslân sinds 2020 een Kinderboekenambassadeur die basisscholen bezoekt. Na Lida Dijkstra en Tialda Hoogeveen vervult nu Linda de Haan de functie.

Foto: Marrit Schuddebeurs

Een plek buiten de regels

Bouwien Jansen ontving een Zilveren Griffel voor *Kiezel*, een fonkelend boek vol geheimen dat je het gevoel heeft dat wonderen echt bestaan. 'Het is een ode aan het huis van mijn oom: een plek die de fantasie prikkelt en waar dingen gebeuren die niet kunnen in het gewone leven.'

Kiezel gaat over Kat, een koppig meisje met twee hebbelijke ouders. Als haar oom overlijdt, willen ze zijn huis verkopen en zijn spullen weggooien. Kat ontdekt in een van de laatjes van zijn bureau een steen, die knettert als ze hem vasthoudt.

Bouwien Jansen, van huis uit journalist, kwam op het idee voor dit magisch-realistische verhaal door haar eigen oom, vertelt ze. 'Hij had een groot huis aan de rand van de stad. Als je binnen-

kwam struikelde je over een gang vol harnassen uit de middeleeuwen. Het was net een museum. Alle kamers stonden vol met bizarre spullen die hij op veilingen had gekocht: muntenverzamelingen, jukeboxen, beelden.'

Bizarre erfenis

'Als kind vond ik dat geweldig, want ik had een doorsnee kinderleven en verlangde naar avontuur. Bij mijn oom was alles anders: hij leefde tussen zijn rariteiten als een verstokte vrijgezel. Zes jaar geleden is hij overleden; hij liet een bizarre erfenis achter. Zoveel spullen en geheimen... Na een aantal non-fictie jeugdboeken besloot ik dat dit mijn volgende boek moest worden. Niemand zat erop te wachten, dacht ik, maar ik hoopte dat ik bij het schrijven dat gevoel zou krijgen wat ik zelf had als kind bij het lezen. Na het eten pakte ik mijn boek op en vertrok ik weer naar een andere wereld. Dat gun ik kinderen van nu ook heel erg, zeker in deze tijd.'

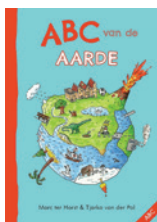
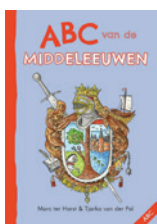
Kiezel, Bouwien Jansen & Sanne te Loo (ill.). Luitingh-Sijthoff, € 16,99 (10+)

ABC voor nieuwsgierige kinderen

Op speelse wijze de wereld ontdekken, dat kan met de verrassende ABC-boeken van Marc ter Horst met illustraties van Tjarko van der Pol.

ABC van de Middeleeuwen neemt je mee langs Adel, Boeren, Christendom naar Ysengrim en de Zwarte dood. **ABC van de aarde** reist van Aardbeving, Bergen en CO2 langs Yucatan naar de Zee. Marc ter Horst schrijft luchtig en verhalend als altijd, met hier en daar een kwinkslag. Zo hebben mensen van adel een lange naam die ze zomaar gratis kregen, 'ze hoefden alleen maar geboren te worden.' En de boeren? Die moesten voor hen werken. 'En zouden nooit zo'n mooie lange naam krijgen.' Bij het christendom krijg je uitleg over godsdienst in de middeleeuwen. 'De paus was de baas van alle kerken. Mensen luisterden goed naar hem. Anders zouden ze in de hel komen.' Om er nonchalant aan toe te voegen: 'Zei de paus.' Prachtige non-fictie voor jonge lezers die plezierig leest en waar je echt iets van opsteekt.

ABC van de middeleeuwen, ABC van de aarde, Marc ter Horst & Tjarko van der Pol (ill.). Gottmer, € 12,99 (7+)

VOORLEES- KAMPIOEN

Daan Baenen uit Maastricht is de Voorleeskampioen 2026. In mei won hij de finale met een fragment uit zijn lievelingsboek **Achtste-groepers huilen niet** van Jacques Vriens.

'Dat is een heel meeslepend verhaal. Het gaat over een meisje met kanker. Ik kan daar best emotioneel van worden,' vertelt hij over zijn keuze. De jury onder leiding van Kinderboekenambassadeur Astrid Sy was lovend: 'We bleven luisteren, we wilden dat hij zou doorgaan met lezen.' Naast Voorleeskampioen is Daan ook een jaar lang Kinderdirecteur van het Kinderboekenmuseum.

Foto: Annemarie Terhell

DE GROENE GRIFFEL

De Groene Griffel is een nieuwe prijs voor het mooiste boek over natuur. Lotte Stegeman won hem met *Wij, beren*, waarin ze alle berenmythes liefdevol ontkracht.

Het idee voor *Wij, beren* ontstond toen Lotte Stegeman een kano-tochtje maakte met tekenaar Marieke ten Berge. Ze ontdekten elkaars fascinaties voor beren en besloten deze diersoort eens helemaal binnenstebuiten te keren in een boek. Zo'n boek was hard nodig, vonden ze, 'want het gaat met veel beren niet zo goed. Ze verliezen hun bossen en ijsschotsen, er wordt op ze gejaagd, en sommige beren kunnen zelfs gaan uitsterven,' schrijft Stegeman. De vorm van *Wij, beren* is opvallend: alle weetjes, die meestal prominent in dierenboeken worden gepresenteerd, zijn verplaatst naar achteren. Eerst lees je interviews van bruine beer met zijn soortgenoten. Honingbeer, lippenbeer, zwarte beer, brilbeer, reuzenpanda, ijsbeer en kraagbeer komen allemaal aan het woord. De een is een mopperkont,

de ander verstopt zich het liefst. Om het verhaal vlot te trekken, schiet bruine beer ze te hulp. 'Er zijn te veel fabels over beren in omloop,' vindt hij. Dat helpt niet, omdat beren en mensen toch al zo vaak botsen. Meer kennis over beren kan helpen om dat 'uitsterfgedoe' te voorkomen. Marieke ten Berge maakte er beeldschone portretten bij van beren met karakter. Bruine beer is een goedzak met zijn mollige hangbuik. Panda kijkt je sullig aan met zijn melancholelike ogen. *Wij, beren* is een vurig pleidooi om beter voor de beren op aarde te zorgen.

***Wij, beren.* Eindelijk ons echte verhaal,** Lotte Stegeman & Marieke ten Berge. Luitingh-Sijthoff, € 24,99 (10+)

PABO BOEK

Met welk boek zou ieder kind kennis moeten maken? Die vraag staat centraal in de jaarlijkse stemcampagne Pabo Boek. Afgelopen voorjaar kozen pabostudenten uit heel Nederland hun favoriet uit een lijst van drie prijswinnende jeugdboeken. De meeste stemmen gingen naar ***Vandaag komen we niet meer thuis*** van Enne Koens, het verhaal van Mirza die in een onbekend land een nieuw begin moet maken. Volgens pabostudent Tom is het een relevant boek in deze tijd: 'Het geeft leerlingen de kans om zich in te leven in het leven van een ander en te ervaren hoe eng het kan zijn om een andere taal te leren en in een andere cultuur te leven.' Enne Koens reageerde verheugd op de bekroning. Tijdens de prijsuitreiking op de Hanzehogeschool in Groningen bedankte ze de studenten: 'Ik hoop heel erg dat jullie het allemaal gaan voorlezen, zodat kinderen die hier nieuw komen en die bij jullie in de klas zitten, zich veel meer gezien voelen en een warm welkom krijgen. En dat jullie ze een stukje de weg mogen wijzen.'

Vandaag komen we niet meer thuis, Enne Koens & Maartje Kuiper (ill.) Luitingh-Sijthoff, € 17,99 (10+)

DIVERSITEIT

Paarse
Vrijdag

Verhalen maken de boodschap tastbaar

Paarse Vrijdag is vanaf dit jaar vervroegd naar de tweede vrijdag van oktober. Dat betekende hard werken voor COC Nederland – die uitgebreide lespakketten bij de dag maakt – om alle deadlines te halen. De inzet van verhalen als lesmateriaal blijft daarbij onverminderd.

Paarse Vrijdag is ondenkbaar geworden zonder poëzie. Elk jaar vraagt COC Nederland dichters om speciaal voor deze dag twee teksten te schrijven – een voor de middenbouw van het basisonderwijs en een voor het middelbaar onderwijs. De gedichten worden verspreid via video's, audiobestanden, powerpointpresentaties en posters. Als het even kan, blijven die posters het hele schooljaar in de klas hangen. Of nog veel langer natuurlijk. Het is niet altijd even makkelijk om een dichter te kiezen voor deze opdracht, vertelt Tuyet Stooker – al helpt het dat Stichting Lezen een shortlist voor de organisatie samenstelt. 'Het moet iemand zijn die zelf onderdeel van de lhbt+-gemeenschap is, of die met zijn of haar werk blijkt heeft gegeven van een sterk bondgenootschap,' vertelt de medewerker interventie & ontwikkeling

van COC Nederland. 'Maar het werk moet ook een beetje pedagogisch verantwoord zijn, dus bijvoorbeeld zonder te veel moeilijke woorden.' Dit jaar stapte Joke van Leeuwen in de voetsporen van onder anderen Pim Lammers, Myron Hamming en Daniëlle Zawadi. 'Het is altijd spannend als we het werk binnenkrijgen. Je weet nooit of iemand de juiste toon zal treffen, het thema goed behandelt en – een eis van ons – een duidelijke verwijzing naar lhbt+-erinnen stopt. Maar zij heeft zulke lieve gedichten geschreven, vooral die voor het basisonderwijs. Een beetje onderhuids, heel ontroerend.'

Elk jaar meer

Paarse Vrijdag bestaat sinds 2010. De dag waarop scholen extra aandacht besteden aan diversiteit, waaronder seksuele en genderdiversiteit – zoals het COC Nederland het doel omschrijft –

Tekst Maarten Dassing Foto Ruby Cruden

ontstond op initiatief van enkele Friese scholieren die zichzelf wilden kunnen zijn zonder te worden gepest om hun geaardheid. Zij vroegen de belangenorganisatie voor lhbt+-personen om een lespakket samen te stellen voor hun medeleerlingen.

Sindsdien haken elk jaar meer scholen aan. In 2025 ging het om ruim drieduizend scholen op elk onderwijsniveau. Ook worden de lespakketten steeds verder verfijnd. Zo is er nu nog een overkoepelend lespakket voor het middelbaar onderwijs en het mbo, maar zal dat op termijn worden gesplitst. 'De afgelopen drie, vier jaar is er meer weerstand,' zegt Stoker. 'De Rutgers Stichting, die de Week van de Lente-kriebels organiseert, merkt dat zelfs nog veel meer dan wij. Het is fijn dat er desondanks gewoon een stijgende lijn in zit.'

Alleen dit jaar is het – in ieder geval op het moment van het gesprek – twijfelachtig of er opnieuw meer lespakketten worden besteld. Dat heeft alles te maken met de verplaatsing van de dag naar de tweede vrijdag van oktober: dit jaar 9 oktober. De reden daarvoor is de herhaalde feedback van basisscholen, die het in de laatste maand van het jaar al te druk hebben met alle feestdagen om ook nog iets aan Paarse Vrijdag te doen.

'Je kunt nooit iedereen tevreden stellen. In elke periode is er wel iets, in oktober bijvoorbeeld de Kinderboekenweek. Maar Paarse Vrijdag valt nu mooi samen met Coming Out Dag, die op 11 oktober is. En we zeggen ook altijd: er zitten 365 dagen in het jaar. Een school staat het helemaal vrij om op een ander moment aandacht te geven aan dit thema. Als een school het maar aandacht geeft. Dat is veel belangrijker dan op welke dag het gebeurt.'

Heel gewoon

De lespakketten bestaan voor een groot deel uit lesbrieven. Alleen al in het pakket voor het basisonderwijs, waar Stoker verantwoordelijk voor is, zitten er veertien. Lesbrieven voor verschillende leeftijdscategorieën: 'Kleuters vinden het leuk om over dieren te praten.' Maar ook over een breed scala aan onderwerpen. 'Ik heb er dit jaar ook een geschreven over nee zeggen en nee ontvangen – hoe doe je dat? Dat gaat eigenlijk gewoon over emotionele vaardigheden.'

“Eigenlijk gaat het gewoon over emotionele vaardigheden

Maar de focus ligt natuurlijk op seksuele en genderdiversiteit. 'Er zijn niet veel organisaties die daar lesbrieven over aanbieden. Ik denk dat wij daar leraren erg mee helpen als zij hiermee aan de slag willen gaan. Het is niet vanzelfsprekend dat zij weten hoe je een onderwerp als intersekse moeten uitleggen. Wat de juiste toon is ook, of wat goede reflectievragen zijn. Wij hebben die expertise wel – ook omdat we elk jaar de lesbrieven uitgebreid evalueren.' Ook zit er voor de kleuters elk jaar een prentenboek bij. 'Dit jaar is dat gemaakt door NNID, een organisatie die zich inzet voor intersekse-personen. Zij waren al lang mee bezig dat te ontwikkelen, dit jaar is dat gelukt. De twee jaren hiervoor werkten we samen met Natural Hero Foundation, die prentenboeken hadden gemaakt die focusten op dieren, om zo te laten zien dat ook in het dierenrijk seksuele diversiteit heel gewoon is.'

Iets blijvends

De keuze voor een prentenboek benadert Stoker pragmatisch. Scholen zijn sneller geneigd een pakket te bestellen als ze daar een gratis papieren boek bij krijgen, weet zij. 'Het mooie van een boek met een sterke lhbt+-focus is dat het iets blijvends is. Het wordt daarna opgenomen in de schoolbibliotheek, waar leerlingen het nog jaren kunnen vinden. Maar het hóeft geen boek te zijn. Voor volgend jaar overwegen we een kwartetspel.'

Maar zij beseft ook heel goed de kracht van een boek. 'In een lesbrief over intersekse is het een uitdaging om de opbouw en de toon precies goed te krijgen. Terwijl een prentenboek over hetzelfde onderwerp die zwaarte als vanzelfsprekend draagt. Kinderen lezen het verhaal, krijgen de

belevissen mee over het personage en kunnen daar veel makkelijker over praten – omdat het niet over hen zelf gaat. Dat is het sterke effect van empathie.'

Het COC zet daarom ook op andere manieren verhalen in om de boodschap over te brengen dat iedereen zichzelf moet kunnen zijn – en school daarvoor een veilige plaats moet zijn. Denk aan video, animatie, audio. 'Dit jaar heeft Jørgen Hofmans voor ons drie audioverhalen geschreven, voor de onder-, midden en bovenbouw. De verwerkingsopdracht is ook vaak: schrijf een gedicht of een brief. De droge theorie wordt zo tastbaar.'

Queerboeken.nl

Stichting Lezen is dan ook niet voor niets een van de partners van het COC. Het gedeelde geloof in het belang van verhalen voor herkenning en begrip van de ander, heeft niet alleen geleid tot samenwerking rond het jaarlijkse gedicht, maar ook tot queerboeken.nl. Op deze site staan boekentips voor twee verschillende leeftijdscategorieën: 4 t/m 12 jaar en 12+. Elk kwartaal vult samensteller Pim Lammers het aanbod aan met nieuwe titels.

'In het lespakket zit jaarlijks ook een boekenlegger – en dit jaar misschien een flyer – die naar deze site verwijst,' zegt Stoker. 'Er staat een schat aan informatie op, die leraren goed kunnen gebruiken als ze met dit onderwerp aan de slag willen gaan. Ze kunnen in dat geval ook zelf het boek kopen of lenen. Zo heb ik dit jaar ook een lesbrief gemaakt bij *De boer en de dierenarts* van Pim Lammers. Zijn uitgeverij heeft daar toestemming voor gegeven. Daar ben ik heel blij mee.' ●

Voor meer informatie over (het bestellen van) lesbrieven, zie: onderwijs.coc.nl.

Vier de taal

Van 10 tot 18 oktober vindt de Week van het Nederlands voor de elfde keer plaats, met als thema 'taal in beweging'. De Week is een jaarlijks initiatief van Vlaams-Nederlands huis deBuren en de Taalunie om de Nederlandse taal in de schijnwerpers te zetten. Ieder jaar kiezen zij twee ambassadeurs. Dit jaar zijn dat de Vlaamse schrijver en performer Maud Vanhauwaert (1984) en de Nederlandse spokenwordartiest en dichter Roan Kasanmonadi (1995). Zij zijn tijdens de Week van het Nederlands beschikbaar voor schoolbezoeken in Nederland en Vlaanderen. In de Week wordt ook de *Taalkrant* uitgebracht en een lesbrief voor het onderwijs. Ook talloze verenigingen en organisaties zetten activiteiten op touw om de Nederlandse taal te vieren. De Week sluit af op 16 oktober met het Taalfeest in Antwerpen, een dag vol inspirerende optredens van taalkundigen, taalkunstenaars en taalliefhebbers uit Nederland en Vlaanderen.

weekvanhetnederlands.org

Mee met Harry, Hermione en Ron

Uitgeverij Dyslexion, specialist in boeken voor lezers met dyslexie, heeft een overeenkomst gesloten met uitgeverij De Harmonie, houder van de Nederlandse rechten op de **Harry Potter**-serie van J.K. Rowling. Samen zullen zij alle zeven delen van de wereldberoemde jeugdboekenreeks in een dyslexievriendelijke editie uitbrengen. Rowlings verhalen worden niet ingekort, aangepast of vereenvoudigd. Wel wordt er gebruikgemaakt van het dyslexiefont, een door Chris Boer ontworpen lettertype dat letterherkenning voor lezers met dyslexie makkelijker maakt en het lezen prettiger en minder vermoeiend. Dyslexion past dit font al succesvol toe op meer dan driehonderd titels in haar fonds voor de Nederlandse en Vlaamse markt. Met deze nieuwe uitgaven krijgen de naar schatting half miljoen

Nederlanders en Vlamingen met dyslexie de kans om samen met de rest van de wereld mee te groeien met Harry, Hermione en Ron.

Deel één, **Harry Potter en de Steen der Wijzen**, is half augustus verschenen in de dyslexievriendelijke editie. De overige delen volgen zo snel mogelijk. De boeken zijn verkrijgbaar via dyslexion.nl en via de boekhandel in Nederland en België.

Fantastisch Lezen voor de Lijst

Voor docenten en leerlingen met belangstelling voor fantasy, sciencefiction en horror, werkt de Fantastische Unie onder de noemer Fantastisch Lezen voor de Lijst aan een uitgebreide lijst met leestips voor zowel de onder- als bovenbouw. De leeslijst voor de onderbouw bevat Nederlandstalige en vertaalde titels, zoals **Duizend & ik** (Yorick Goldewijk, Ploegsma), en **De Hongerspelen** (Suzanne Collins, Van Goor). De lijst voor de bovenbouw beperkt zich tot oorspronkelijk Nederlands-talige boeken (in overeenstemming met de eindexameneisen voor Nederlands). Daarop staan bijvoorbeeld titels als **Concept M** (Aafke Romeijn, De Arbeiderspers) en **Stad O**.

(Koen Caris, Atlas Contact). De 'fantastische' leeslijsten zijn terug te vinden op lezenvoorde lijst.nl en fantastische-unie.eu. Per boek wordt gewerkt aan een informatieblad met onder meer een samenvatting en uitleg over de verhaaltechniek, de thematiek, het taalgebruik en de stijl, en vragen voor leerlingen en docenten.

De Fantastische Unie is een Nederlands-Vlaams samenwerkingsinitiatief voor het Nederlandstalige fantastische genre: **fantastische-unie.eu**

Tegenwoordig heet iedereen Sorry (Querido, 2018, Zilveren Griffel) van Bart Moeyaert is verfilmd. In het boek vertelt Moeyaert in sobere, suggestieve taal het verhaal van Bianca (12), die volgens haar ouders onhandelbaar is en zich zeer verongelijkt voelt. De plot speelt zich af op één middag, als een bekende soapactrice plots in de woonkamer staat, en Bianca besluit om soap werkelijkheid te laten worden. De film ging afgelopen februari in première tijdens het Internationaal Filmfestival Berlijn en zal vanaf half oktober te zien zijn in de bioscopen. De regie is in

handen van de Belgische actrice, scenario-schrijver en regisseur Frederike Migom, bekend van haar gevoelige en visueel sterke jeugdfilms. Voor haar is **Tegenwoordig heet iedereen Sorry** 'een film over hoe luid het in je hoofd kan worden wanneer je je niet gehoord voelt, en hoe verbeelding dan soms het enige houvast is. Bianca's blik – inclusief haar humor, chaos en grote gevoelens – vormt het hart van deze film.' Tegelijk met de film verschijnt er een filmeditie van het boek, met nawoord, achtergrondinformatie en filmfoto's.

LEESTIPS

Hometown (Querido, 12+) is de eerste lange graphic novel van de Australische illustrator, schrijver en filmmaker Shaun Tan sinds *De aankomst* (2006). Met dit veelgeprezen migrantenverhaal bereikte de winnaar van de Astrid Lindgren Memorial Award 2011 wereldfaam. De nieuwe graphic novel gaat over een meisje dat

voorspoedig opgroeit in een adoptiegezin, maar haar identiteit in twijfel gaat trekken door de onverwachte komst van een ruimteschip met een man die beweert dat ze sprekend op hem lijkt. Heeft hij gelijk? En moet ze met hem meegaan? Zoals te doen gebruikelijk bij Tan vloeien realisme en surrealisme vanzelfsprekend samen in zijn magische beelden.

Wachten op Apollo (Luitingh-Sijthoff, 12+) is een bewerking van zes mythen uit Ovidius' **Metamorfosen** van Gouden Griffel-winnaar Lida Dijkstra. De titel verradt direct al de rode draad van het verhaal: een bonte kraai met de naam Cornix landt op het hoofd van een jongen, die samen met een heleboel andere mensen in de rij

voor het heiligdom in Delphi staat om een orakel van de god Apollo te ontvangen. Om de tijd te doden, vertelt de vogel verhalen. Dit levert een sprankelende raamvertelling op. Martijn van der Linden verzorgde de illustraties voor het boek dat voor het eerst in 2001 verscheen en bekroond werd met een Vlag en Wimpel.

SCHRIJVERS JUBILEUM

Lydia Rood

“Jongeren
hebben houvast
nodig

Duizendpoot **Lydia Rood** is ruim veertig jaar kinderboekenschrijver. Om dat te vieren schreef ze *Paniek op Drakeneiland*, een nieuw boek in haar serie over een groep kinderen met een strafblad, die een minimaatschappij vormt op een eiland. Onlangs verscheen ook *Mooie Mauti*, haar tweede boek in de Slash-reeks.

Voor het houten huis van Lydia Rood en haar man Mohamed Sahli hangen drie dieprode vlaggen met een groene ster. Het WK is nog in volle gang, Nederland is net uitgeschakeld door Marokko. Licht dat niet gevoelig? ‘Mensen vinden het prachtig,’ zegt Lydia Rood. ‘Iedereen wenst Mohamed succes. Ik woon hier al bijna veertig jaar en eindelijk heb ik het idee dat we helemaal zijn opgenomen.’ De blauwwitte huiskamer is gevuld met boeken; het jubileumboek, *Paniek op Drakeneiland*, ligt op tafel. Het had een speciale aanloop, vertelt ze. ‘Ik krijg veel mail over Drakeneiland, nog steeds. Twee jaar geleden kwam er een bericht van Juliëtte die een idee had voor een nieuw deel. Ze had samen met haar oma een complete plot uitgedacht. Ik was daar heel enthousiast over en heb

haar teruggeschreven met een lijst in mijn achterhoofd: over twee jaar meld ik me weer. Met het veertigjarig jubileum bij Leopold in gedachten hoopte ik op een opening om nog een nieuw boek over Drakeneiland te mogen schrijven. En dat lukte!’

Groepsdier

Rood besteedt altijd veel aandacht aan de psychologie van haar personages. Achter de *Drakeneiland*-serie schuilt het idee dat kinderen veel zelfredzamer zijn dan volwassenen denken. De opzet van het verhaal doet denken aan *Lord of the Flies*. In dit tiende Drakeneiland-boek speelt William Goldings klassieker zelfs een prominente rol: ‘Het is een van mijn lievelingsboeken, echt prachtig, maar met de portee van Golding ben ik

het absoluut niet eens. Hij gaat ervanuit dat de mens een beest is, en dus een moordenaar, en dat ons laagje beschaving maar heel dun is. Uit onderzoek van Frans de Waal blijkt dat dat een verkeerde aanname is: de mens is een groepsdier. We hebben samenwerking nodig, want we redden het niet alleen. Het idee dat de natuur wreed is en de beschaving moraal aanbrengt, klopt dus niet. De moraal zit gewoon in onze genen en in ons lijf.’

Worstjes

Tijdens de Drakeneiland-kampen die ze organiseerde werd dat idee bevestigd: ‘We zagen dat kinderen hun problemen onderling oplossen als er geen volwassenen in de buurt zijn. Dat deden ze op een verstandige, zeer coöperatieve

Mooie Mauti, Lydia Rood & Mauti Spruyt. Querido, € 18,99 (15+).

De moraal zit gewoon in onze genen en ons lijf

manier. Zonder toezicht worden ze aangesproken op hun verantwoordelijkheidsgevoel. Natuurlijk hielden wij ze wel in de gaten: verstopt tussen de struiken zaten we naar ze te loeren. Maar we hebben nooit ingegrepen, behalve die keer dat ze een paraplu boven een vuurtje zetten om de worstjes droog te houden.'

Verandering

Met *Paniek op Drakeneiland* tikte ze haar viereennegentigste jeugdboek aan. In vier decennia schreef ze planken vol jongerenromans, verhalenbundels en leesboeken. Wat is er in die tijd allemaal veranderd aan het vak? 'Het schrijven is hetzelfde gebleven, maar de context is anders. Tegenwoordig moet alles verantwoord zijn volgens allerlei ongeschreven, woke regels. Uitgeverijen zijn ontzettend bang om iemand voor het hoofd te stoten. Kwaliteit is minder belangrijk. Bij lezers zie ik een achteruitgang in taalvaardigheid. Boeken die vroeger voor groep acht heel goed te doen waren, zijn nu te ingewikkeld. Als vervanger in het basisonderwijs ben ik het afgelopen jaar weer enorm gestruikeld over het gebrek aan concentratievermogen. Ouders zitten op hun telefoon en geven niet het voorbeeld dat je ergens langer dan twintig seconden mee bezig kunt zijn. Intussen neemt TikTok de opvoeding over.'

Organische taal

Pas je je taal daaraan aan als schrijver? 'Nee, dat weiger ik. Maar dat betekent wel dat ik minder gelezen word. Al is mijn taalgebruik nooit heel ingewikkeld geweest, ik probeer altijd te schrijven in begrijpelijke, organische taal, die past bij het onderwerp. Taal is bij mij nooit een doel, altijd een middel. Ik probeer geen modetaal te gebruiken, maar ik verdiep me wel in de taal van nu. *Mooie*

Mauti gaat over een meisje dat heel soepel is in het switchen tussen het keurige taalgebruik dat ze van haar tante heeft geleerd en straattaal – dat vind ik zo knap!'

Drankprobleem

Mooie Mauti is gebaseerd op het leven van een meisje dat ontspoot in het criminele circuit. Hoe ben je haar tegengekomen? 'Ik zocht een jongere met een ouder met een drankprobleem en kwam haar via mijn redacteur op het spoor. Toen we aan de praat raakten, bleek dat ze heel wat meer had meegeemaakt. Mauti – ze houdt haar echte naam liever geheim – was bereid om alles uit de doeken te doen: haar ervaring met misbruik, haar wankel schreden op het misdadige pad. Thuis kon ze kiezen tussen een dronken vader en een gekke moeder, dus werd ze de straat op gedreven, met alle gevolgen. Toen ze begon te vertellen, zag ik meteen de plot. Haar kansen keerden toen ze een opleiding had afgerond en een stage deed. Toen lag door een nieuwsbericht haar verleden plotseling op straat. Ik hoefde weinig te verzinnen.'

Vijf vinkjes

Je hebt veel affiniteit met beschadigde jongeren. *Sprong in de leegte* gaat over een meisje dat met suïcide worstelt. *Survival* en *Niemand's meisje* gaan over Liesbeth, die geestelijk verwaarloosd is

en kampt met woedeaanvallen. Hoe zit dat? 'Ik ben zelf niet ontspoord geraakt, maar heb daar hard voor gewerkt. Als puber had ik het moeilijk. Ik had een moeder met een autismespectrumstoornis, maar dat wist ik toen nog niet, en een vader die stevig dronk. Maar: ik had al wel vijf vinkjes en zat op een goeie school. In sommige boeken wordt gedaan alsof de jeugd een paradijs is, ik kan daar zo kwaad van worden! Er is onder jongeren veel leed, ook veel door de maatschappij veroorzaakt leed. De meeste jongeren lopen niet met hun problemen te koop, je ergste geheimen houd je voor je. Daarom schrijf ik, in de hoop dat jongeren zich erin herkennen.'

Houvast

Hoe reageren jongeren op jouw verhalen? 'Ik kom twee categorieën lezers tegen. De grootste groep is nieuwsgierig en wil zien hoe het leven in elkaar zit. Maar er zijn er ook altijd een paar in de klas die zichzelf in het verhaal herkennen. Dat zie je aan blozen of neergeslagen ogen. Een boek voor jongeren mag daarom nooit compleet misgaan, want dan geef je geen perspectief. Maar het mag ook niet allemaal aan het eind goedkomen. Daarom is het verhaal van Mauti zo sterk. Als je jongeren kunt laten zien dat je jezelf bij de haren kunt grijpen en uit het moeras kunt trekken om wat van het leven te maken, dan bied je herkenning, en ook houvast.' ●

Lydia Rood (Velp, 1957) studeerde Spaanse en Latijns-Amerikaanse studies aan de UvA en deed vervolgens de School voor Journalistiek in Utrecht. Na haar afstuderen werkte ze als eindredacteur binnenland bij de *Volkskrant*. Ze debuteerde als jeugdboekenauteur in 1982 met

Een geheim pad naar gisteren. In 1991 besloot ze zich volledig aan het schrijven te wijden. Ze schreef historische romans, erotische verhalen, thrillers, theaterteksten en zo'n vijftien negentig jeugdboeken. In 1990 won ze een Vlag en Wimpel voor *Maanzaad*; in 1994 een

Zilveren Griffel voor *Een mond vol dons*. *Dans om het zwarte goud* werd in 2007 bekroond met de Jenny Smelik-IBBY-prijs en werd, net als *Sprong in de leegte* in 2006, eervol vermeld door de Zoen-jury. *Overleven op Drakeneiland*, het eerste deel in de serie, verscheen in 2007.

De vrouw (onder)belicht

Het essay van de Maand van de Geschiedenis, die dit jaar het thema 'Lichaam & Geest' draagt, is geschreven door Suzanna Jansen. In **Project Rust: Rusthuizen voor overspannen moeders** (Ambo|Anthos) onderzoekt de auteur van de bestseller **Het pauperparadijs** (2008) de vergeten geschiedenis van moeders die in de jaren vijftig en zestig uitvielen en naar rusthuizen werden gestuurd. Welke gevolgen had dat voor hen en hun gezinnen? En wat gebeurde er in die rusthuizen? Op maandvandegeschiedenis.nl licht Jansen toe waarom dit verhaal juist nu moet worden verteld: 'Al eeuwenlang worden vrouwen met onduidelijke klachten gezien als "hysterisch", "moe", "emotioneel" of "hormonaal". De woorden veranderen met de tijd, het idee erachter niet: vrouwen zijn nu eenmaal het "zwakke geslacht". [...] In deze tijd is tachtig procent van de mensen met onverklaarde aandoeningen vrouw. [...] Dat ligt niet aan de vrouwen. De kern is dat we nog altijd minder weten over het vrouwenlichaam dan over dat van mannen [...]. De vergeten geschiedenis van de rusthuizen sluit hierbij aan.'

De Maand van de Geschiedenis vindt plaats in oktober. Het thema 'Lichaam & Geest' belicht hoe vroeger naar de mens werd gekeken; maandvandegeschiedenis.nl.

Jongerentop10

Tien boeken dongen mee naar de titel Beste Boek voor Jongeren. De literaire prijs bekroont kwaliteitsboeken die aansluiten bij de beleavingswereld van jongeren in de categorie Oorspronkelijk Nederlandstalig en Vertaald. De vakjury nomineerde in respectievelijk de eerste en tweede categorie: **Zusje** (Janneke Schotveld & Rifka Mels, Querido), **Watermeloenman** (Henk van Straten, Nijgh & Van Ditmar), **Het meisje dat er niet mocht zijn** (Wilma Geldof, Luitingh-Sijthoff), **Alter**

(Marloes Morshuis, Lemniscaat), **Kuren** (Thijs Hoekstra, Das Mag). En **Badjens** (Delphine Minoui, vertaald door Ursula Teijink, Atlas Contact), **Je had er waarschijnlijk bij moeten zijn** (Thomas Korsgaard, vertaald door Lammie Post-Oostenbrink, Ambo|Anthos.), **Zegeningen**, (Chukwuebuka Ibeh, vertaald door Adiëlle Westercappel, Blauw Gras), **Fateless** (Julie Kagawa, vertaald door Selma Soester, HarperCollins Holland) en **Windkracht 17** (Caroline Wahl, vertaald

door Ymke van der Staay, Cossee). Uit deze titels heeft een jongerenjury de winnaars gekozen, die zondag 20 september tijdens een feestelijke uitreiking op Boekfest (ILFU) werden bekendgemaakt. Tijdschrift *Lezen* was toen al ter perse. Het Beste Boek voor Jongeren is onderdeel van Goed Verhaal, een doorlopende inspiratiecampagne voor middelbare scholieren.

cpnb.nl/campagnes/goed-verhaal

Literair LEREN LEZEN

Jongeren lezen niet alleen minder literatuur, hun leesvaardigheid daalt ook al decennialang. Daarom is onderwijs in diepgaand lezen essentieel, concludeerde docent en literatuurwetenschapper Mira Beukering afgelopen juni in haar proefschrift *Lees maar, er staat meer dan er staat*. Tijdens haar promotietraject aan de Vrije Universiteit ontwikkelde ze de gespreksmethodiek 'Begeleid diep lezen', met als doel het tekstbegrip van vwo-bovenbouwleerlingen te verbeteren. Daarin speelt de docent een grote rol door tijdens het gezamenlijk lezen vragen te stellen over opvallende taal- en verhaalelementen en de effecten daarvan op de lezer. De docent leert de leeshouding gefaseerd aan: eerst door deze te demonstreren, daarna door met de leerlingen van rol te wisselen. Die leren zo literaire elementen te herkennen en worden gestimuleerd tot tekstinterpretaties. De methodiek is effectief getest in vier vwo 4-klassen en leerlingen die eraan deelnamen scoorden hoger op literaire én zakelijke leesvaardigheid. Als onderdeel van het onderzoek verscheen eerder bij Stichting Lezen de handleiding *Begeleid Diep Lezen* met praktische handvatten voor docenten. [SL]

Lees maar, er staat meer dan er staat is deel 38 in de Stichting Lezen Reeks; lezen.nl/publicaties.

Onderzoekende boeken

Universitair hoofddocent Nederlandse literatuur Jeroen Dera (Radboud Universiteit) schreef met ***De spagaat. Jonge lezers in tijden van ontleding*** (Querido) een publieksboek over de vermeende tegenstelling tussen de huidige ontleding en jongeren die toch blijven lezen. Juist onder jongeren is een leescultuur ontstaan die via online lezersgemeenschappen doorwerkt naar boekhandels en bibliotheken.

Dera neemt je mee in jarenlang onderzoek: hoe ziet die leescultuur eruit? En hoe ervaren deze jongeren het verplicht lezen van boeken die zijzelf niet zouden kiezen?

Dera prikt misverstanden door over de jongerenleescultuur en leespraktijken in het klaslokaal.

In ***Voorbij de kennisarmoede. Een pedagogische kijk op culturele armoede*** (Telos Uitgevers) onderzoekt Assistant professor Educational Sciences Wouter Smets (Erasmus Universiteit) het belang van culturele geletterdheid. Daarbij pleit hij voor kennis die emancipeert en kansen creëert. In diverse samenlevingen als Nederland en België waarin kinderen verschillen in opvoedsituaties en cognitieve ontwikkeling, is dat urgent. In het spoor van onderwijspsychologen, sociologen en filosofen toont Smets dat leraren die verschillen kunnen verkleinen. Door met passie culturele kennis te delen, kunnen zij de wereld voor hun leerlingen openen.

Duizend uur literatuur

Eind mei opende museum Beeld & Geluid de Schatkamer, die gratis toegang biedt tot honderdduizenden televisie- en radioprogramma's uit de omroeparchieven. Daar zitten duizenden uren aan literatuur bij. Taaldocenten kunnen die gebruiken om leerlingen op speelse wijze te laten kennismaken met schrijvers, literaire geschiedenis en verhalen. Zo zijn er de vele gesprekken over boeken en schrijversinterviews in programma's als *Open Boek* (NCRV, 1975) gepresenteerd door Wim Hazeu en Judith Bosch, *Büch's boeken* (VARA, 1984-1988) van bibliofiel Boudewijn Büch, en het legendarische *Hier is...*

Adriaan van Dis (VPRO, 1983-1992). Maar ook Jan Blokkers bewerking van ***Bint*** van F. Bordewijk (VPRO, 1972) en de televisieserie naar Louis Couperus' klassieker ***De stille kracht*** (AVRO, 1974) zijn terug te kijken. Net zoals het tweeluik over de aartsvader van het cursiefje Simon Carmiggelt (KRO, 1991), en het portret van de toen zeventigjarige schrijver-kunstenaar Jan Wolkers (NTO, 1996). Programma(fragmenten) vind je via de zoekbalk. Ook kun je selecteren op datum, omroep, collectie, genre, persoon of onderwerp.

schatkamer.beeldengeluid.nl

EMPATHIE ONDER HET OPPERVAK

De kracht van een goed voorbeeld is niet te overschatten. Lezende leerkrachten vertellen over hun favoriete boeken voor in de klas.

Tekst Eva Gerrits

“**Boeken
openen
werelden**”

Daisy Mertens
leerkracht De Taalschool,
Panningen

‘De Taalschool is opgericht voor kinderen van nieuwkomers uit de noodopvang en is ingericht als een reguliere school, mét taalondersteuning en inzet van meertaligheid. Er zijn ook kinderen ingestroomd van scholen uit de regio die meer Nederlandse taalondersteuning nodig hadden. Hoe doe je dat, voorlezen aan kinderen die de taal nog niet machtig zijn? We vertonen ingescande afbeeldingen uit beeldrijke boeken ter ondersteuning, laten leerlingen de voorgelezen fragmenten ook lezen of beluisteren in hun moedertaal. We gebruiken gebaren, vergroten hun woordenschat, gebruiken rijke teksten. Veel lezen en erover praten stimuleert diep leesbegrip, en reflectie op jezelf en je plek in de wereld. Neem bijvoorbeeld **De zomer die alles was** van Mariska Overman, een verhaal over twee buitenbeentjes en een vriendschap, zoals je die zelf misschien nooit hebt ervaren, vanuit een ander perspectief dan het jouwe. Tijdens het lezen dacht ik: ik doe ook weleens minder vanzelfsprekende dingen, net als het meisje uit het boek. Die herkenning – dat iets dus eigenlijk níét raar is – is essentieel voor kinderen. Voor het thema “wereldbevolking”

lezen we **Vanaf hier kun je de hele wereld zien** van Enne Koens, met personages met uiteenlopende achtergronden. Het thematiseert vriendschap, een ouder-kindrelatie, de zoektocht naar identiteit. In ons verrijksaanbod zit ook **Vandaag komen we niet meer thuis** van Koens, over een kind dat door zijn vader mee terug wordt genomen naar diens land van herkomst. Omdat dit boeken zijn van dezelfde auteur, kun je dus bijvoorbeeld ook een literair gesprek voeren over herkenbaarheid van de stijl. Wat me tot tranen bracht toen ik het voorlas: **De laatste beer** van Hannah Gold, voor het thema “klimaat”. Een leerling vroeg: “Kan dat eigenlijk wel, een band ontwikkelen met een ijsbeer?” Haar klasgenoten vonden dat Gold hen daarin echt had meegenomen. We kiezen bewust ook boeken buiten het eurocentrische perspectief: **De wonderverteller** van Lida Dijkstra, over Marco Polo; **De ontdekkingsreiziger** van Katherine Rundell, over kinderen die overleven in de Braziliaanse jungle na een vliegtuigcrash. Boeken openen werelden. Ons doel: leerlingen doordringen van die ervaring, dat begrip van wat verhalen teweegbrengen.’

“**Mijn
boekenkar
ligt vol**”

Miranda Kamp
docent Nederlands,
HAN Pabo Arnhem

‘Onze boekencollectie bevindt zich grotendeels in een ander gebouw, niet alle boeken zijn direct voorhanden. Daarom loop ik in mijn lessen met een boekenkar vol titels uit mijn privécollectie langs de leerlingen voor persoonlijk leesadvies, gebaseerd op hun interesses. Veel studenten houden van **Nog 27 dagen leven** van Maren Stoffels. Voor wie van filosofischere verhalen houdt, is **Jij mag alles zijn** van Griet Op de Beeck een aanrader, over een meisje en haar depressieve moeder – kwetsbaar thema, stemt tot nadenken. Liefhebbers van avonturenboeken worden vaak enthousiast van de **De keukenprins van Mocano**-serie, van Mathilda Masters en Georgien Overwater. Geïnteresseerden in de Tweede Wereldoorlog tip ik graag een boek van Davide Morosinotto, getiteld

**Herken-
baarheid
is belang-
rijk**

Jos Begeman, docent Nederlands en taalcoördinator, Dollard College (praktijkonderwijs)

'Ik ben een alleslezer, het genre maakt niet uit, als het maar goed leesbaar is. Wel zoek ik herkenning; als lezer moet je de hoofdpersoon snappen, er een klik mee voelen, of de personages eromheen maken het leuk. Saaie hoofdpersonen verdienen geweldige vijanden. Ik zou dit stukje kunnen vullen met titels en hun schrijvers. Dat is wat boekenliefhebbers ook het liefst doen, volgens mij: even andermans boekenkast scannen. Op mijn werk zwaai ik met boeken, druk ze mensen in handen, zet ze overal neer. Aanwezigheid doet lezen. Met mijn mentorklas las ik **Mystery Guest** van Maren Stoffels – iedereen hetzelfde boek, stiekem verder lezen was verboden, want het zit barstensvol wendingen en

cliffhangers. Ik genoot zelf van **Krekel** van Annet Schaap, zou het graag voorlezen, maar mijn leerlingen zullen het niet snel pakken. Want: dik en een soort sprookje. Daar gaan ze niet voor. Ik genoot ook van **Oever** van Ludwig Volbeda en **Albatros** van Yorick Goldewijk, over omgaan met veranderingen en je eigen ontwikkeling. Dit zijn wel titels die je echt moet promoten en bespreken met een leerling. Het is vaak niet dat jongeren niet willen lezen, maar ze weten niet wát. Waar ze voor warmlopen: **Roadblock** van Sophie Wester. Jongens komen van een schuurfeest en veroorzaken een dodelijk ongeluk. De eerste hoofdstukken heb ik de leerlingen gevoerd. Daarna werd er bijna om gevoch-

ten. Iets doms doen met je dronken kop in een landelijk gebied – zoals ik al zei: herkenbaarheid is belangrijk. Voor jongeren vind ik het prettig als dingen herkenbaar zijn omdat ze niet te preuts zijn. Zoals **Het kankerkampioenschap voor junioren** van Edward van de Vendel; **Brand** van Anke Kranendonk; het onvolprezen **Zonder Titel** van Erna Sassen. Maar het boekje dat ik iedereen al jaren aanraad is **Mijn nacht met Vedder** door Buddy Tegenbosch, over intense vriendschap, emoties en doldwaze plannen. Complex en toch kristalhelder, zonder dat er allerlei dingen worden uitgelegd. Een meesterwerkje. Het kost je minder dan een avond maar het laat je nooit meer los.'

Twee fonkelrode sterren in de blinkend witte sneeuw, geschreven vanuit het wat minder belichte Russische perspectief. **Tijdfixers**, een persoonlijke favoriet, is geschikt voor liefhebbers van het experimentele: het is chronologisch te lezen, waarbij je kriskras door het hoofdstukken achter elkaar en springt dan heen en weer door de tijd. Van de klassikaal gelezen boeken viel **Limbusland** van Pieter Koolwijk erg in de smaak: studenten vonden de verhaalwereld goed verwoord, het prikkelde hun nieuwsgierigheid, de illustraties van Linde Faas vonden ze prachtig. Een aantal is ook andere boeken van Koolwijk gaan lezen. Onlangs hebben de studenten van mijn mentorklas als verrassing een rijke tekst geschreven over mijn rol als hun studiecoach – die boekenkar kwam overal in voor.'

**Ik heb
altijd
met
fictie
gewerkt**

Yvonne Hobma, docent Nederlands en leesambassadeur, Firda (mbo)

'Hoewel fictie niet voorkomt in de eindtermen van het mbo, heb ik er altijd mee gewerkt, vanwege het belang je te verplaatsen in andere perspectieven, je wereld te verbreden, te verdwijnen in verhalen... Door hun schermgedrag kunnen leerlingen zich moeilijk focussen op een halfuurtje lezen. Samen bouwen we dat op. Lezen stimuleert focus en innerlijke rust, wat ook helpt bij toetsen. Verplichte lijsten wekken weerzin; zelf titels zoeken vinden ze vaak moeilijk. Ik begeleid hen in vrij lezen, voer gesprekken om hen te leren kennen en laat hen ook aan elkaar vertellen wat ze leuk vinden om te lezen – zo creëer je leesambassadeurs in je klas. Waargebeurde boeken doen het goed: **Verborgene verdriet** van Stephanie Tency, die cosmetische ingrepen liet uitvoeren waar ze later spijt van kreeg. Of **De Tindermoord** van Sébas Diekstra, hier in Leeuwarden gepleegd. En **Mijn naam is Edino** van Edino van Dorsten, wiens theaterlezing we hebben bezocht. Boeken van BN'ers en schrijvers die over leven

en werk vertellen, werken motiverend. Een goed voorbereid bezoek, zodat leerlingen betrokken raken, stimuleert het lezen des te meer. Soms hoort nazorg erbij, na een heftig verhaal. Uit de leesgesprekken blijkt hoe goed deze leerlingen weten waarvoor ze staan, zoals naar aanleiding van het boek **Het hele dorp wist het**, over een misbruikzaak. Trof het slachtoffer blaam of niet? Iedereen heeft een mening, als docent waarborg je het wederzijds respect. Vaak zit er meer empathie in hun denken dan leerlingen aan de oppervlakte laten zien – lezen haalt dat eruit. Zelf ervaar ik dat bij **Caveman** van Patrick van der Jagt, over zijn daklozenbestaan. Het haalde voor mij een zwerversleven uit het anonieme verdomhoekje en lijkt me heel geschikt om met leerlingen te lezen.'

Dialect:

**geen taal
maar
praktijk**

De modegevoeligheid van jongerentaal trekt taalkundige **Kristel Doreleijers** enorm aan. Maar eigenlijk interesseert iedere vorm van taalvariatie haar. 'Jongeren spreken nog steeds dialect. Alleen op een andere manier.'

Sigma? Rizzler? Yusu? Cooked? De volwassene die niet meer begrijpt wat kinderen de hele dag zeggen, zou kunnen aankloppen bij Kristel Doreleijers – zoals ook *Het Jeugdjournaal* heeft gedaan. Sinds het nieuwsprogramma in 2024 startte met de verkiezing van Kinderwoord van het Jaar, geeft de taalkundige in de uitzendingen tekst en uitleg bij de genomineerde woorden. Inclusief de winnaars: 'Bruh' (2024) en '6-7' (2025). 'Alle woorden komen van de kinderen zelf,' vertelt ze in de kantine van het Meertens Instituut, waar ze werkt. 'De meeste heb ik wel een keer opgepikt. Ik scrol vaak, geef gastlessen op scholen. Het afgelopen jaar zaten er veel Engelse leenwoorden in de top acht. Daaraan zie je hoe taaltrends internationaal rondgaan. Het grappige is dat kinderen nauwelijks beseffen dat het Engels is. Ze passen het, bijvoorbeeld in

de uitspraak, gewoon aan het Nederlands aan.'

Dat *Het Jeugdjournaal* uitkwam bij Doreleijers is niet toevallig. Momenteel verricht ze onderzoek naar jongerentaal. Hoe ontstaat het? Hoe verspreidt het zich? Welke sociale betekenissen heeft het? 'Dat vind ik nog interessanter dan kindertaal. Kinderen kunnen makkelijk woorden als "yusu" in hun taal verweven en spelen met intonatie, maar de wat oudere jongeren zijn de trendsetters. Zij creëren ook een eigen grammatica om zich een identiteit aan te meten.'

Ook haar pas verschenen boek gaat daar in wezen over. *Superbrabants*, gebaseerd op haar promotieonderzoek, laat zien dat dialect wel degelijk toekomst heeft in de geglobaliseerde eenentwintigste eeuw – onder meer dankzij jongeren die hun regiolect inzetten om te laten zien waar ze vandaan komen. In Brabant, waar Doreleijers vandaan komt, betekent dat dat ze "houdoe" blijven zeggen of woorden

“ Waarom zeg je niet “puuzelen”? Wie bepaalt dat?”

op zijn Brabants uitspreken: “wa is da” in plaats van “wat is dat”.

Ben je uit interesse voor jongerentaal en dialect – in vaktermen: taalvariatie – Nederlands gaan studeren?

‘O nee. Ik wilde schrijven. Ik gaf ook bijles Nederlands. Na mijn examen heb ik me twee jaar fulltime op zwemmen gericht, tot ik een blessure kreeg. In die jaren trainde ik ‘s ochtends en ‘s avonds, maar omdat ik tussendoor ook iets te doen wilde hebben, ging ik op mijn oude school andere leerlingen die een topsportprogramma volgden, inhaallessen geven. Toen iemand zei dat ik Nederlands zou moeten studeren, had ik daar zelf nog nooit aan gedacht.’

Maar eenmaal op de universiteit...

‘...voelde ik me aangetrokken tot taalvariatie – vooral bij jongeren. Ik heb altijd interesse gehad in mode. Niet alleen in kledingstijlen, maar ook in hoe mode meebeweegt met maatschappelijke ontwikkelingen en die veranderingen reflecteert. Dat doet jongerentaal ook. Omdat jongeren bezig zijn met ontdekken wie ze zijn en daarbij de behoefte voelen om tegen gevestigde normen te schoppen, is ook hun taal modegevoelig.’

Speelde je eigen Brabantse achtergrond een rol?

‘Met dialecten had ik juist niets. Ik vond die oubollig. Ik ben opgegroeid in Eindhoven, maar omdat mijn moeder uit Zeeland kwam, spraken we thuis geen dialect. Pas tijdens een stage begon ik me ervoor te interesseren en zag ik hoeveel haakjes er waren met mezelf. Ik heb een zachte g, neem afscheid met “houdoe”, en bestel altijd friet in plaats van patat. Toen begon ik te begrijpen hoezeer het Brabants hoort bij mijn identiteit.’

Besepte je toen ook – als je eigen taal kenmerken van dialect heeft – dat de uitspraak niet klopt dat dialecten ten dode zijn opgeschreven?

‘Zo kun je dat niet zeggen. Het soms heel plaatselijke dialect zoals mensen dat in hun dorp spreken, verdwijnt inderdaad. Door ontwikkelingen als toegenomen mobiliteit en digitalisering, maar ook door de sterke lobby voor het Standaardnederlands vanaf de jaren 1960. Omdat kinderen daarmee meer kansen kregen, leerden ouders hun geen dialect meer. Jongeren spreken die aparte talen, met een consistente grammatica en onderscheidende woordenschat, niet meer. Maar zij spreken wél dialect. Alleen op een andere manier.’

Voor jongeren is dialect geen taal, schrijf je in je boek, maar een praktijk.

‘Ja. Ze gebruiken een beperkt aantal elementen van hun dialect bij het creëren van een eigen identiteit. Vaak zetten ze het ook extra aan. Dan zeggen ze “clubske” in plaats van “clubke” – dus met extra s. Hyperdialect heet dat. Dat wordt gevoed door jongerencultuur zoals, uit mijn jeugd, de tv-serie en films van New Kids. De makers gebruikten gewoon hun eigen taal, met woorden als “koekwaus”, die enorm werden uitgegroot en daarom nog steeds circuleren onder jongeren.’

Was er in jouw jeugd ruimte voor Brabants in de klas?

‘De zachte g was natuurlijk geaccepteerd. Maar als je iets zei wat tegen de grammatica inging, werd je gecorrigeerd. Niet “ik zit langs jou”, maar “ik zit naast jou”. Hetzelfde geldt voor de uitspraak. Niet “puuzelen”, maar puzzelen. Dat voelde allemaal heel gewoon. Op school sprak je Standaard-

nederlands, thuis Brabants. Maar ik denk dat het heel waardevol was geweest als ik toen les had gekregen over taalvariatie. Waarom zeg je niet “puuzelen”? Wie bepaalt dat? Wat maakt dat typisch Brabants? Jongeren leren daardoor te reflecteren op hun eigen taalgebruik.’

Daarom geef jij nu zelf gastlessen op middelbare scholen?

‘Ik kom natuurlijk graag op scholen om te horen hoe jongeren praten. Algauw twee keer per maand. Maar ik vind het belangrijk om niet alleen iets te halen, maar ook iets te geven. Als student volgde ik al het mastervak Taalkunde in het Onderwijs en maakte ik de website Profielwerkstuktaalkunde.nl – om leerlingen te stimuleren een taalkunde-project te doen. Ik nodig leerlingen die mij voor hun profielwerkstuk benaderen ook altijd hier op het Meertens Instituut uit, om te laten zien dat taal de moeite waard is om te studeren.’

Heeft dat nu, vijftien jaar later, geleid tot meer tolerantie in de klas voor de eigen taal van jongeren en van de regio?

‘Zeker. In het geactualiseerde curriculum is het verkennen van taalvariatie en taalverandering een nieuw kerndoel geworden. Ik ben betrokken geweest bij het opstellen van de eindterm. En nu die wordt geïmplementeerd, ook als ontwikkelaar van inspiratiematerialen. Dat heeft al tot leuke projecten geleid. Een docent Nederlands uit Goes heeft op basis van dat materiaal lessen gemaakt over straattaal – waarna de media haar leerlingen interviewden. Zo ontstaat een domino-effect waarin alle taalvariëteiten die Nederland kent, onderdeel worden van het maatschappelijk debat. Ik ben daar heel blij mee.’ ●

Kristel Doreleijers (1993) promoveerde twee jaar geleden op een onderzoek naar jongerendialect in Noord-Brabant. De publicatie verscheen dit voorjaar bij Ambo|Anthos: Superbrabants. Over jongerentaal, New Kids en je thuis voelen in je dialect. Momenteel verricht ze bij het Meertens Instituut onderzoek naar jongerentaal.

WIE LEEST HEEFT EEN GOED VERHAAL

Jim Jansen

“*Wipneus* *en Pim* heb ik gecensureerd

Maar natuurlijk wilde wetenschapsjournalist **Jim Jansen** de podcast *De wetenschap achter lezen* van Stichting Lezen presenteren. Lezen heeft hem ‘alles’ gebracht. Tegenwoordig leest hij vooral non-fictie, maar zeker niet alleen voor zijn werk.

Leeswetenschappers? Jim Jansen had géén idee, bekend hij op de burelen van het populairwetenschappelijk tijdschrift *New Scientist*, waarvan hij sinds 2014 hoofdredacteur is. ‘Ik schrijf al jaren artikelen en boeken over wetenschap. Robbert Dijkgraaf, Dick Swaab, Ionica Smets – noem een wetenschapper en ik heb hem of haar waarschijnlijk ooit geïnterviewd. Maar uit die hoek?’ Dat veranderde pas nadat Tamar van Gelder, met wie hij in zijn vaste koffietentje in Amsterdam-Oost weleens over Ajax praatte, overstapte van de Algemene Onderwijsbond naar Stichting Lezen. ‘Zij vertelde me dat er veel onderzoek naar lezen wordt gedaan, maar dat bijna niemand dat weet. Dat dát eigenlijk de uitdaging is: meer mensen ermee bekend maken.’

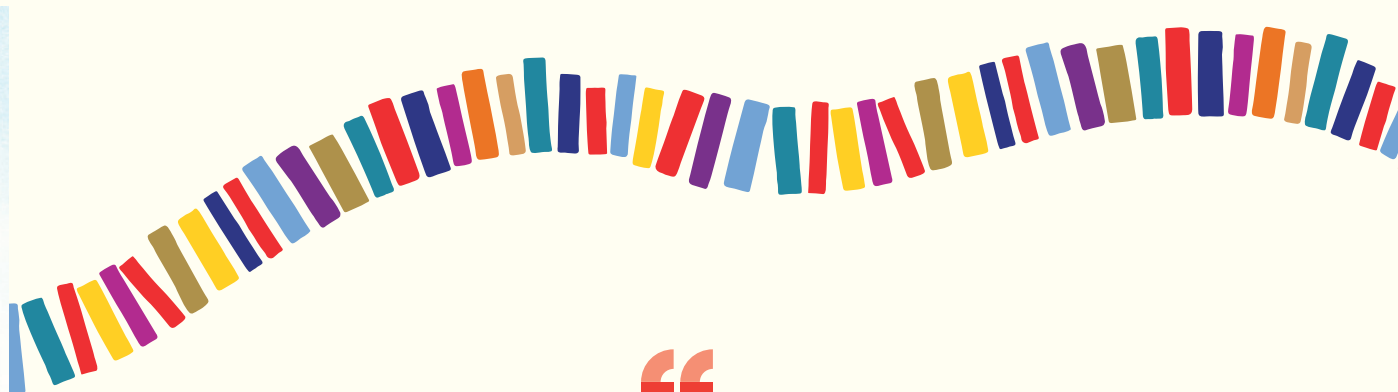
Groot bereik

Het idee was snel geboren: een serie podcasts van zo’n twintig minuten waarin Jansen praat met bekende leeswetenschappers. Van Jeroen Dera over

zijn onderzoek naar de leesidentiteit van jongeren, tot Rita Spithoff over haar onderzoek naar het taalonderwijs in het mbo – in *De wetenschap achter lezen* komen ze allemaal voorbij. ‘Via *New Scientist* bereiken we een grote achterban, die naast botsende dubbelsterren of supersymmetrie ook hierin is geïnteresseerd. We maken een printtijdschrift, elf nummers per jaar. We organiseren elk jaar het Gala van de Wetenschap. We geven boeken uit, vooral in de reeksen Pocket Science en Young Scientist. En onze nieuwsbrief gaat naar vijftigduizend mensen.’

Gestimuleerd

Het was in ieder geval niet dat Jansen niets met lezen heeft. ‘Lezen is alles voor mij,’ zegt hij met gevoel voor drama. Sinds de ‘hele leuke juf’ in de eerste klas *Wipneus en Pim* voorlas, is hij eraan verslingerd. ‘Ik kocht die boekjes ook zelf, van het geld van mijn oma. Zij gaf ons altijd twintig gulden. Maar als je een boek wilde, mocht je

Een beetje dwang is soms niet erg

voor 25 gulden iets uitzoeken.’ Later volgden schrijvers als Thea Beckman, Jan Terlouw, Evert Hartman. ‘Vooral die laatste vond ik goed: *Oorlog zonder vrienden*, over een kind van foute ouders. Maar ook *De rotschool met die fijne klas* van Jacques Vriens. Dat werd voorgelezen toen ik in groep zeven zat. Of de boeken van Jan de Zanger.’ Daarna kwam de literatuur: *Gimmick!* van Joost Zwagerman ‘vond ik geweldig’. Maar de kinder- en jeugdliteratuur liet hem niet los. ‘Ik heb de pabo gedaan aan de Hogeschool van Amsterdam. Destijds, begin jaren negentig, werd het lezen daar enorm gestimuleerd. En dan las ik ook nog meer dan werd voorgeschreven. Mijn moeder deed mij *De rotschool met die fijne klas* cadeau – ik heb het zelf veel voorgelezen.’

Leuke middagen

Uiteindelijk belandde Jansen niet voor de klas. Wel las hij zijn zoon en dochter, inmiddels achttien en twintig jaar, voor. ‘Al die boekjes van *Wipneus en Pim* natuurlijk! Die had ik bewaard. Maar ik moet zeggen: ik ontdekte toen wat ik eigenlijk al wist – dat het niet helemaal deugde. De man-vrouwverhoudingen, om maar wat te noemen. Bij het voorlezen censureerde ik het.’

Elke vrijdagmiddag nam hij zijn kinderen uit school mee naar de bibliotheek. ‘Hartstikke leuke middagen waren dat, waarmee voor ons het weekend begon. Ik las er *Vrij Nederland*, zij de *Donald Duck* en daarna zochten ze boeken uit. Veel boeken van De Fontein, merkte ik, zoals ik zelf ooit vooral boeken van Lemniscaat las.’

Dus: *Het leven van een loser*, later de jeugthrillers van Mel Wallis de Vries. ‘Ik heb ze nooit gezegd wat ze moesten lezen. Ook niet als ze te groot werden voor *De boomhut*. Ik geloof dat het het beste is als lezen gewoon leuk is. Als je boeken gaat opdringen, werkt het averechts. Je moet alleen boeken aanbieden en hopen dat ze worden verleid.’

Het ‘gekke’ is alleen dat hij zijn kinderen ‘op exact dezelfde manier’ heeft

opgevoed, maar dat zijn dochter wel en zijn zoon géén lezer is geworden. ‘Laatst was ik met ze in boekhandel Domincanen in Maastricht. Wie het eerst een boek van mij heeft gevonden, zei ik voor de grap, mag een boek uitkiezen. Maar waar zij dan een boek cadeau krijgt, geef ik hem nu een elpee.’

Meerdere boeken tegelijk

Zelf leest Jansen tegenwoordig vooral non-fictie. Als hij, zeg, Erik Scherder interviewt, leest hij ter voorbereiding diens laatste boek. En verder alles wat zijn belangstelling trekt. Van een nieuwe biografie van Johan Cruijff, van wie hij idolaat is, tot een boek als *Mijn laatste radiojaar* van Frits Spits. ‘Omdat ik altijd *De Avondspits* luisterde, ben ik benieuwd hoe hij dat opschrijft.’

Fictie schiet er meestal bij in. ‘Toen we nog geen kinderen hadden en veel reisden, las ik Nicci French. Zo goed geschreven. Zo spannend ook, op een gegeven moment kon ik het letterlijk niet meer weggleggen. Nog langer geleden was ik fan van Sjöwall & Wahlöö. Zij stopten veel politiek engagement in hun misdaadboeken en meestal was ik het daarmee eens.’

Nu heeft hij misschien geen rust meer om in een verhaal te verdwijnen. Hij weet het niet, staat daar niet echt bij stil. Feit is wel dat zijn leesgewoonten beter passen bij non-fictie. ‘Ik lees vaak meerdere boeken tegelijkertijd. Er ligt een boek op de bank, een naast het bed, een op de redactie. En dan lees ik nog drie kranten per dag en talloze wetenschappelijke tijdschriften.’

Gevaarlijke verleider

Inmiddels heeft Jansen de vijftien afleveringen van *De wetenschap achter lezen* opgenomen. Zijn de gesprekken met leeswetenschappers van invloed op zijn leesgedrag? Beseft hij nu hoe hij van zijn beide kinderen een lezer had kunnen maken? Of weet hij nu hoe hij de oplage van *New Scientist* kan opkrikken – een titel die nog altijd print centraal stelt?

‘Ik heb vooral geleerd dat die telefoon een gevaarlijker verleider is dan ik al dacht. Ik ben 55 jaar, heb nog geleerd wat het doet met je geest en lichaam als je een boek vasthoudt en je je daarin verliest. Dat is echt iets anders dan het shotje dopamine waar de nieuwe generatie, die de hele dag bezig is met TikTok en Instagram, steeds naar hunkert.’

Hij noemt zichzelf een optimist. Maar deze ontwikkelingen stemmen hem somber. ‘Van Els Stronks hoorde ik dat het wel anders kán. Toen Ierland laag scoorde in de PISA-cijfers, is van bovenaf ingegrepen omdat ze wilden dat hun kinderen goed leerden lezen. Helaas denken we in Nederland al gauw dat ingrijpen van bovenaf betuttelend is. Terwijl een beetje dwang soms niet erg is.’ ●

Jim Jansen (1971) volgde de pabo en studeerde orthopedagogiek, maar vond zijn bestemming in de journalistiek. Hij was hoofdredacteur van de hogeschool- en universiteitsbladen *Havana* en *Folia* voor hij bij *New Scientist* begon. Daarnaast is hij wetenschapsredacteur van *Het Parool* en schreef hij vele boeken, waaronder een aantal met zijn broer Dolf. Het recentst verscheen van hen *Sterrenkunde, seks en serendipiteit*. De podcast *De wetenschap achter lezen* is gratis te beluisteren via alle bekende podcastplatformen.

OP DE COVER

Een kijkje in het atelier van Jacques & Lise

HET ONTSTAAN VAN EEN PLASTIEKEN WERELD

Jacques Maes en Lise Braekers

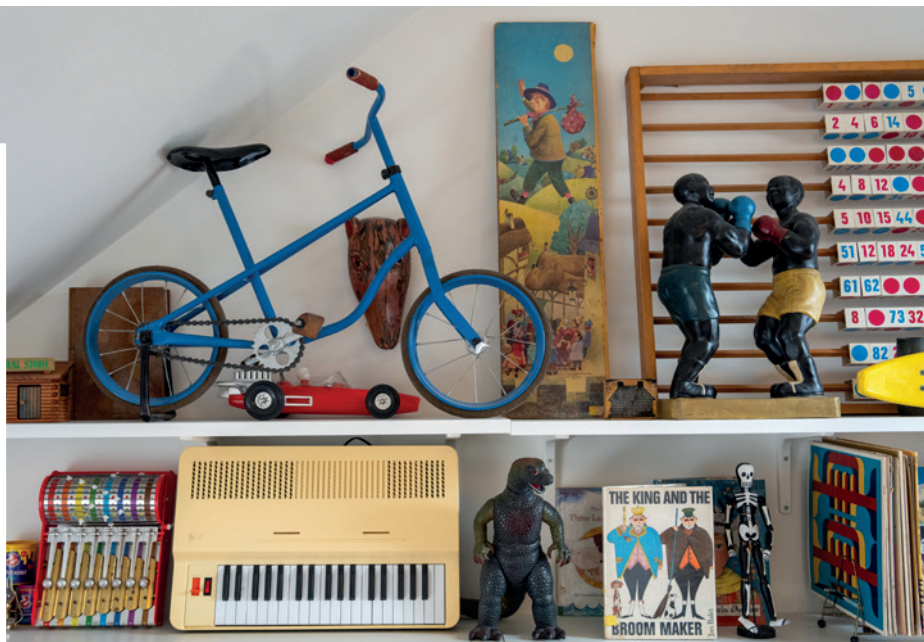
vormen een onafscheidelijk duo, zowel in hun prentenboeken als in de liefde. Bij elk project gaan ze uit van een concept en voeren ze dat uit met een sterk oog voor compositie en kleur. 'Ik pingpong een schetsje, Lise werkt de tekening uit, en ik kleur in.'

Het hoekhuis van de Vlaamse Jacques en Lise grenst aan de doorgaande weg naar Diest. Sla je de hoek om, dan loop je zo het bos in en word je aangenaam verrast door fluitende vogels. In de huiskamer valt je oog op de bouwhoek van zoon Mon (5), waar Legoblokjes keurig gesorteerd op kleur liggen te wachten. Alle drie zijn ze zowel makers als verzamelaars; dol op het afstruinen van kringloopwinkels. Jacques heeft een enorme collectie vintage karakterpoppetjes, Lise houdt ervan om hun retrovondsten stijlvol te etaleren. 'We zijn gestopt met het kopen van tweedehands prentenboeken,' vertelt ze. 'Het zijn er oneindig veel en we krijgen het niet meer geplaatst.' 'Maar vorige week heb ik wel weer een stapel Franse magazines uit de jaren vijftig meegenomen,' vult Jacques aan. 'Zo mooi getekend! Het zou toch zonde zijn als die verdwijnen?'

Speelruimte

Voluit heten ze Jacques Maes en Lise Braekers, maar ze publiceren onder de naam Jacques & Lise. Als student leerden ze elkaar kennen op de hogeschool in Genk bij grafische vormgeving. 'De opleiding had een heel aparte filosofie,' vertelt Lise. 'Je kreeg les in zowel illustratie, webdesign als grafische vormgeving en hoefde niet te kiezen. De school was een speelruimte waarin we van alles konden ontdekken. We werkten bij ieder project vanuit een idee, waar het om draaide was de creativiteit. Als we nu dingen maken, gaan we nog steeds uit van dat vrije gevoel dat we op de academie hadden.' Jacques: 'Het is zonde dat de school niet meer bestaat. Het gebouw was een voormalig ziekenhuis met de sfeer van een oud kraakpand. Alles mocht, op elk lichtknopje was wel wat getekend.'

Tekst en foto's
Annemarie Terhell

Organisch gegroeid

Het conceptuele denken zie je terug in hun boeken. Die vormen een hecht geheel, blinken uit in de grafische opbouw en het geraffineerde kleuren-palet. Hoe gaat hun samenwerking in de praktijk? Lise: 'In het begin deden we ieder onze eigen projecten. Ik hielp Jacques met de vormgeving van zijn websites, hij hielp mij met het concept. Zo zijn we steeds meer naar elkaar toegroeid. Het was echt een oefening om samen een stijl te ontwikkelen, maar dat is goed gelukt.' Jacques: 'Alles begint met schetsen. Ik vind het leuk om te doedelen, om scenario's uit te werken. Zelf teken ik vrij modderig en heb ik niet het geduld en de lijnvoering van Lise, dus daarna schuif ik het door.' Lise: 'Ik werk de lijntekening uit en schaaft eraan tot hij af is. Daarna gaat hij terug naar Jacques, die hem inscant en digitaal inkleurt.'

We gaan nog steeds uit van het vrije academie-gevoel

Associatief brein

Ideeën voor een nieuw boek komen vaak uit de koker van Jacques, die volgens Lise 'een goed associatief brein' heeft. Jacques: 'De oorsprong der dingen' ontstond toen ik in bad naar de radio luisterde. In een flits zag ik hoe kleine plasticdeeltjes bij elkaar kwamen om te versmelten en de wereld te bevolken. Ons nieuwe boek *IJsberg* begon bij een van mijn leesboekjes van vroeger: *Geheimen van de zee*. Daarin stond een tekening van een ijsberg die door schepen werd meegezeuld. Met die prent begon het.' Lise: 'Onze boeken gaan vaak over de natuur en hoe wij daar als mensen mee omgaan. Een expliciete boodschap geven we niet, we benaderen het onderwerp altijd met openheid en humor. We hopen dat zowel kinderen als volwassenen er iets aan hebben. En dat kinderen zien: volwassenen hebben ook niet altijd de oplossing.' ●

Jacques Maes (Diest, 1984) en **Lise Braekers** (Bree, 1987) studeerden aan de voormalige Media & Design Academie in Genk. Sinds 2010 werken ze samen als grafisch ontwerpers en illustratoren. *Het Prullalamonster* (Abimo, 2014) was hun eerste illustratieopdracht; *Oskar* (Van Halewyck, 2016) het eerste prentenboek waarvoor ze zelf het verhaal bedachten. Hun werk trekt internationaal veel aandacht. Zo ontvingen ze meerdere Global Illustration Awards tijdens de boekenbeurs in Frankfurt voor zowel *Oskar* als *Viktor* (2018). *De oorsprong der dingen* (Pelckmans, 2025) werd dit voorjaar genomineerd voor de Woutertje Pieterse Prijs. Naast het maken van prentenboeken nemen ze ook ontwerp opdrachten aan.
jacquesandlise.com

Met de boeken naar de kinderen

Tamara de Bel (43) is de Kinderboekendealer. Met haar boekenbus rijdt ze door heel Zuid-Holland – en het liefst heel Nederland – om tweedehands kinderboeken te verkopen. Met als enige doel: kinderen te verleiden tot lezen door ze met boeken in aanraking te brengen.

Tekst Maarten Delsing
Foto Anoesjka Minnaard

Toen ik nog in de Bibliotheek van Delft werkte, hoorde ik zó vaak kinderen zeggen dat ze niet van lezen houden of dat ze niet weten welk boek ze willen. Als ik dan doorvroeg naar de onderwerpen die ze interessant vonden, of naar een boek dat ze vroeger met plezier hadden gelezen, wist ik altijd een goede tip. We hadden in de bibliotheek ook samen met kinderen een themaroute ontwikkeld, waardoor alle boeken – fictie én non-fictie – op onderwerp bij elkaar staan. Hielden ze bijvoorbeeld van sport, dan nam ik ze mee daarheen.

Je kunt kinderen dus verleiden tot lezen, als je ze maar met boeken in aanraking brengt. Alleen: dat gebeurt op steeds minder plekken. In Delft zijn bijna alle kleine bibliotheekfilialen verdwenen, bij elke bezuinigingsronde ging er weer een dicht. En een leerkracht gaat niet met een klas naar de bibliotheek als dat te ver lopen is. Ook rijdt er bijna nergens meer in Nederland nog een bibliobus en zijn er steeds minder boekhandels.

Omgebouwde camper

‘Daarom dacht ik: een boekenbus! Als de kinderen niet naar de boeken kunnen komen, breng ik de boeken

naar de kinderen. Ik was tweeënhalf jaar geleden overgestapt naar de Bibliotheek van Leiden, maar kon daar niet helemaal aarden. Ik wilde dus wat anders doen – als het maar iets met kinderboeken was. En in Leiden hebben ze nog wél een bibliobus, die elke week in wijken buiten het centrum komt. Daar zag ik hoe goed dat werkte.

Dankzij corona was ik ook al begonnen met boeken verkopen. Omdat in die tijd de Bibliotheek dicht was, vroegen mensen of ze een boek van me konden lenen. Ze wisten dat ik een garage vol heb, vanaf mijn zestiende verzamel ik al kinderboeken. Daardoor bedacht ik: waarom laat ik die boeken hier niks staan te doen? Mijn twee kinderen lezen de prentenboeken bijvoorbeeld ook niet meer, daar waren ze te oud voor geworden. Kon ik ze dus niet beter verkopen? En voor ik het wist, kwamen daarna collega’s aanzetten met hun stapeltjes. Of ik die namens hen kon verkopen.

Omgebouwde camper

Het was nog lang zoeken naar een geschikte bus. Bij toeval vond ik een omgebouwde camper van een voormalige grimeuse die daarmee naar filmsets ging. Stroom, een dakraam, verwarming – alles zat erin. Ik hoefde hem alleen te voorzien van boekenkasten en een zithoekje. Er moest ten slotte ook een plekje in waar kinderen lekker rustig kunnen bladeren. Ik hoefde echt niet de ruimte maximaal te benutten voor de verkoop. Van buiten is hij beschilderd door Coen Hamelink. Zijn strakke illustraties zorgen ervoor dat de bus goed opvalt.

Bizar

‘Vorig jaar oktober ben ik begonnen. Toen dacht ik nog dat ik mijn geld zou gaan verdienen met de diensten die ik aanbied: collectieadvies, workshops, trainingen, voorleesvoorstellingen. De boekenbus zou het visitekaartje daarvoor worden. Maar al gauw merkte ik dat mensen juist op de bus aanslaan. Toen ik op Hemelvaartsdag op een evenement in Flevoland stond, sprak ik een vrouw die mij volgt op Instagram en speciaal voor de bus was gekomen, omdat het “slechts” een halfuur rijden was. Bizar gewoon.

“ Op Koningsdag ben ik alle kleedjes langsgegaan

Inmiddels begint het echt te lopen. Ik sta regelmatig met de bus bij een zorg-
kwekerij en een tuincentrum in de
buurt, plekken waar mensen geen
boeken verwachten. En ik word
inmiddels zo vaak gevraagd door
scholen, bibliotheken en evenementen,
dat ik me begin af te vragen waarom er
niet meer weekenden en vakanties in
het jaar zijn – want dan zijn natuurlijk de
meeste evenementen. Dan zou ik nooit
verzoeken hoeven af te houden.’

Het betere boek

‘Tot nu toe lukt het om de bus, waar
plek is voor vijftienhonderd boeken,
gevuuld te houden. Ik haal ze van
rommelmarkten en uit kringloop-
winkels. Op Koningsdag ben ik alle
kleedjes langsgegaan. Maar het komt
ook steeds meer voor dat mensen hun
oude boeken inleveren. Van kinder-
boeken denken mensen toch sneller:
die kunnen wel weg. Laatst nog bracht
een moeder alle *Dolfje Weerwolfje*-
delen omdat haar zoon inmiddels op de
middelbare school zit.

Maar ik wil wel het betere kinderboek
aanbieden. Ik neem echt niet alles aan.
Oude *Pinkeltjes* komen er bij mij niet in.
Afgeschreven bibliotheekboeken of
heruitgaven van een Douwe Egberts-
spaaractie ook niet. Ik zoek eerder
Pieter Koolwijk, Kevin Hassing, Pim
Lammers of Sanne Rooseboom. En hun
werk kom je vaker tegen dan je zou
denken. Mensen doen soms heel
recente boeken weg. Laatst nog: *Hotel
Zweefkees* van Kelly van Kempen. Dat
is dit jaar verschenen! Het is geweldig
dat ik daar nieuwe lezers blij mee kan
maken.’ ●

Foto: Annemarie Terhell

Astrid Sy (Leiden, 1987) is sinds
april de Kinderboekenambassadeur.

Zij studeerde geschiedenis en
presenteerde vijf jaar lang *Andere
Tijden*. Ze debuteerde in 2017 als
jeugdboekenauteur met *De brieven
van Mia*. Voor *Noem geen namen*
ontving ze de Kleine Cervantes
en de Jonge Beckmanprijs. Vorig
jaar verscheen *De glazenwasser
van het Rijksmuseum*.

Mengelmoes

In april bezocht ik groep acht van de
Gelderlandschool in Den Haag, voor
de podcastserie *Podcasts die
nergens draaien*. Daarin gaan leer-
lingen in gesprek met een schrijver,
ze bedenken zelf de vragen. Toen ik
de klas binnenliep, viel me meteen
de mengelmoes op aan kleuren en
achtergronden. Het gaf me een
warm gevoel van herkenning, want
dat ben ik zelf ook: een mengelmoes.

Wat de leerlingen vooral delen, is
hun passie voor boeken. In de
podcast spraken we over mijn
boeken, over het Kinderboeken-
ambassadeurschap, maar ook over
wat het betekent om van gemengde
afkomst te zijn en de behoefte om
jezelf terug te zien in rolmodellen.
Op zulke momenten realiseer ik
me: verreweg de meeste kinder-
boekenschrijvers die leerlingen
bij schrijversbezoeken ontmoeten,
zijn wit.

Stuk voor stuk geweldige schrijvers,
met een hart voor de jeugd en het
doorgeven van hun liefde voor
boeken, dat staat buiten kijf. Maar
hoe inspirerend iemand ook kan zijn,
het voelt anders wanneer er iemand
voor je staat die op jou lijkt, zeker als
dat normaal niet gebeurt.

Ik zie mezelf als kinderboeken-
schrijver en historicus, delen van mijn
identiteit die zo natuurlijk voelen als
ademen. Was het ik-ben-een-vrouw-
van-kleurgedeelte maar net zo
makkelijk. Dat ligt veel complexer.

Maar als Kinderboekenambassadeur
wil ik die kant van mezelf niet naast
me neerleggen. Ik ben nu eenmaal
de eerste ambassadeur van kleur, dat
moet toch iets betekenen, hoe graag
we ook zouden willen dat het niet
uitmaakt. In de podcast *Verzetje* van
De Correspondent vertelde Sylvana
Simons hoe zij lange tijd het jasje van
‘vrolijke allochtoon’ droeg. Het raakte
me, want ik ken die rol maar al te
goed. Het alternatief, je uitspreken, is
ongemakkelijk, soms zelfs eng en
risicovol voor je carrière. Dat zie je in
de media, de politiek, en helaas ook
in de kinderboekenwereld.

“
**Ik zie de
herkenning in
de ogen van
leerlingen die
op mij lijken**

Maar het is helaas noodzakelijk. In
juni publiceerde de Staatscommissie
tegen Discriminatie en Racisme, na
vier jaar onderzoek, een rapport:
discriminatie en racisme zitten struc-
tureel en institutioneel verankerd in
onze samenleving. Op 1 juli vierden
we Keti Koti. Maar tweehonderd jaar
blijkt niet genoeg om onderliggende
patronen van onderdrukking uit te
wissen. Ook niet in kinderboeken-
land. Ik zie de herkenning in de ogen
van leerlingen die op mij lijken. Het is
de eerste stap naar verandering, hoe
ongemakkelijk en eng dat ook is.

SEPTEMBER

1-30 SEP

Goed Verhaal hebbanindeklas.nl

Tijdens Goed Verhaal, de Boekenweek voor jongeren, staat alles in het teken van leesinspiratie en leesplezier. 3PAK, het gratis geschenk, is geschreven door Simone Atangana Bekono, Harmen van Liemt en Maren Stoffels.

19 SEP-3 OKT

ILFU Festival in Utrecht

Met onder meer Boekfest, de opening van het boekenseizoen (20 SEPT); het young-adultfestival YALFU (28 SEPT); de uitreiking van de Filter Vertaalprijzen (30 SEPT) en de Nacht van de Poëzie (3 OKT). ilfu.com

20 SEP

Bekendmaking Beste Boek voor Jongeren hebban.nl

25 SEP

Kinderboekenbal

Met de uitreiking van de Gouden Griffel en Gouden Penseel. cpnb.nl

foto: Els Zweerink

30 SEPT - 11 OKT

Kinderboekenweek

Het thema van de Kinderboekenweek is 'Spot aan!'. Auteur en presentator Milouska Meulens schreef dit jaar het Kinderboekenweekgeschenk *Terug naar de schoenenboom*, geïllustreerd door Hedy Tjin. Het prentenboek werd verzorgd door Harmen van Straaten (zie p. 8-9). kinderboekenweek.nl

OKTOBER

9 OKT

Paarse Vrijdag

Zie het interview op pagina 18 en 19. Lespakketten zijn te bestellen via de website van het COC. onderwijs.coc.nl

NOVEMBER

1 NOV

Start verhalenwedstrijd Er Was Eens erwaseens.nu

Start van de Inktap inktaap.nl

1-30 NOV

Heel Nederland Leest & Heel de Klas Leest

Vier titels staan centraal:

Homme en het noodgeval van Annejan Mieras (groep 5-6), *Ik ben Vincent en ik ben niet bang* van Enne Koens (groep 7-8), *Slipjacht* van Jowi Schmitz (vmbo klas 1-2 en havo/vwo klas 1) en *Het diner* van Herman Koch (bovenbouw en mbo).

hebbanindeklas.nl

3 NOV

Dag van het Literatuuronderwijs

Met onder anderen Edward van de Vendel, Linda Ackermans, Ellen Deckwitz, Jeroen Dera, Joost van Kersbergen, Michelle van Dijk, Gershwin Bonevacía, Oumaima Yahiaoui, Marion Bloem, Johan Goossens. dagvanhetliteratuuronderwijs.nl

7 NOV

Over boeken gesproken

Het jaarlijkse seminar van Stichting Lezen staat dit jaar in het teken van de kinderopvang en vindt plaats bij Accommodatie Domstad in Utrecht. lezen.nl

25 NOV

Grote Vriendelijke Pakjesavond

Vanuit TivoliVredenburg wordt de Grote Vriendelijke 100 bekendgemaakt. Stemmen kan van 11 oktober tot en met 1 november via degrotevriendelijkepodcast.nl

queerboeken

Sommige verhalen verdienen extra ruimte

Boeken openen werelden, bieden herkenning en maken gesprekken mogelijk.

Op queerboeken.nl vind je boeken over familie-, gender- en seksuele diversiteit voor kinderen en jongeren – geselecteerd op leeftijd, genre en thema.

Kijk op queerboeken.nl of scan de QR-code:

Steun tijdschrift Lezen met een vrijwillige bijdrage van €15,- per jaar

Zo kunnen wij het blad blijven maken! Alvast bedankt voor uw medewerking.

Hoe kunt u bijdragen?:

Maak €15,- of meer over naar rekeningnummer: **NL71 ABNA 0106 1306 68** onder vermelding van Tijdschrift Lezen.

Of scan deze QR-code voor betaling.

